

Budapesti Gazdasági Főiskola
Kereskedelmi, Vendéglátóipari
és Idegenforgalmi Kar

**Határokon átnyúló együttműködés, a HU-RO program jelentősége Bihar/Bihor
megyében, a turisztikai célú pályázatok hatásának elemzése**

Konzulens:

Dr. Remenyik Bulcsú

Főiskolai docens

Készítette:

Schmied Kitti

Turizmus- Vendéglátás Szak

Idegenforgalom és Szálloda
Szakirány

Nappali tagozat

2015

IGAZOLÁS

Szakdolgozati konzultációkról

A szakdolgozat címe: *Határon átívelő együttműködés, a HU-RO program jelentősége*

(A leadott szakdolgozat címének pontosan meg kell egyeznie az itt megadottal.)

Dátum	Téma	Aláírás
2015.09.24	A dolgozat témaválasztásának megl.	<i>[Signature]</i>
2015.10.15	Részfejezetek készítése	<i>[Signature]</i>
2015.12.10	A készítés előtti konzultáció	<i>[Signature]</i>

(Minimum 3 alkalommal kell a konzulenssel egyeztetni. A dátum mellett szerepelnie kell, hogy miről volt szó az adott időpontban.)

Nyilatkozat

Igazolom, hogy *Schmied Kitti* hallgató
(*BA* képzés *TU* szak, *IFO* specializáció;
IV évfolyam; *nappali* tagozat)

a konzultációkon *3* alkalommal megjelent. Valamint igazolom, hogy a szakdolgozat általam látott legutolsó – értelemszerűen nem a végső, a hallgató által leadni kívánt – változata a még javasolt kisebb változtatásokat figyelembe nem véve, kielégíti egy szakdolgozattal szemben támasztott formai és tartalmi követelményeket.

Budapest, 20*15* *december 10.*

[Signature]
Belső konzulens aláírása

Hallgatói nyilatkozat a szakdolgozat leadásához

Alulírott SCHMIED KITT.....

a **Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar**

TURIZMUS - VENDEGLÁTÁS.....szakos

IDEGENFORGALOM ÉS SZÁLLÓDA.....szakirányos

NAPPALI.....tagozatos

hallgatója nyilatkozom, hogy a HATÁROKON ÁTNYÚLÓ EGYÜTMŰ-

KÖDÉS, HU-RO PROGRAM JELENTŐSÉGE BIHAR-

BIHOR MEGYÉBEN, A TURISZTIKAI CÉLI PÁLYÁZA-

TOK HATÁSÁNAK AZ ELEMZÉSE.....

címmel bírálatra és védésre beadott szakdolgozat saját munkám eredménye, amelynek elkészítése során a felhasznált irodalmat a szerzői jogi szabályoknak megfelelően kezeltem (a szükséges lábjegyzet / végjegyzet hivatkozásokat, valamint az ábrák hivatkozását megfelelően helyeztem el).

Budapest, 20. 15..... 12..... hónap 13.. nap

hallgató aláírása

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés	3
2.	Szakirodalmi áttekintés.....	4
3.	Alkalmazott kutatási módszerek.....	5
4.	A határok és a határ menti régiók szerepe és jelentősége.....	6
4.1	A határ fogalma és jellegének hatása a határ menti kapcsolatokra.....	6
4.2	Határok jelentősége Közép- és Délkelet-Európában	8
4.3	Határokon átnyúló együttműködés fogalma	9
5.	Az Eurorégiók kialakulása, meghatározása és jellemzése.....	10
5.1	Az Eurorégiók kialakulása	10
5.2	Eurorégiók fogalma	11
5.3	Az eurorégiók jellemzői.....	13
5.4	A határokon átívelő együttműködések és az eurorégiók jelentősége a turizmusban.....	13
6.	Magyarország területfejlesztési politikájának fejlődése.....	15
7.	A Magyarország-Románia határ menti együttműködés folyamatának fejlődése	18
8.	Bihar-Hajdú-Bihar Eurorégió turizmusának jellemzése.....	19
8.1	Bihar-Hajdú-Bihar Eurorégió	19
8.1.1	Hajdú-Bihar-Bihar Eurorégió legfontosabb feladatai.....	19
8.2	Bihar-Hajdú-Bihar Eurorégió turizmusa.....	20
8.2.1	A vendégforgalom szerkezete, nagyságrendje, tendenciái	20
9.	A HU-RO program bemutatása és a hatásának vizsgálata	26
9.1	A programba bevont terület	26
9.2	A HU-RO program előzményei	27
9.3	A program célkitűzése, fő irányvonalai és meghatározásuk előzményei	27
9.4	A program közvetlen jogi kerete.....	34
9.4.1	1080/2006/EK rendelet	34
9.4.2	1083/2006/EK rendelet	35
9.4.3	1828/2006/EK rendelet	35
9.5	A program finanszírozása	36
9.6	A HU-RO program hatásának vizsgálata a 2007-2013-as programozási időszakra vonatkozóan.....	37

9.7	Megvalósult pályázatok	40
9.8	A programban megvalósult turisztikai célú projektek	40
10.	Bihar-Hajdú-Bihar megyék közös turisztikai együttműködései a HU-RO keretében.....	43
10.1	Bihar-Hajdú-Bihar megyék között létrejött konkrét turisztika projekt bemutatása.....	43
10.1.1	A projekt célja	44
10.1.2	Célközönség	45
10.1.3	Eredmények.....	45
11.	Összegzés.....	47
12.	Irodalomjegyzék	49
13.	Ábrajegyzék.....	52
14.	Melléletek	53
14.1	Mélyinterjú.....	53

1. Bevezetés

A határ menti kapcsolatoknak és a határok jellegének szerepe meghatározó lehet azoknak a kistérségeknek a fejlesztésében, amelyek különösen jellemzik a magyar-román határ menti területeket. Alapjában véve elmondható ezekről a kistérségekről, persze vannak kivételek, hogy az ország legelmaradottabb területei közé tartoznak. Különösen igaz ez a dolgozatomban vizsgált térségre, Magyarország és Románia közös határszakasza mentén található Hajdú-Bihar-Bihar megyékre. Az 1920-as évet követően a történelemben lezajlott területi változások hatására a szerves egységet képző térségét elválasztották egymástól. A korábban gazdaságilag fejlett Hajdú-Bihar-Bihar régiót ettől kezdve egy erősen zárt jellegű határvonal választotta el egymástól. A magyarországi területeket leválasztották a korábbi térségi központi területek nagy részétől, amelynek hatására a korábban kialakult úgynevezett gazdasági munkamegosztásból adódóan a határ ezen oldalán maradt, döntően falvakból álló területek felvevőpiaca megszűnt létezni. A fejlett városok hiányában a térség periféria területté alakult át és egyre inkább elmaradt a centrum térségekhez képest.

Éppen ezért dolgozatomban arra szeretnék rámutatni, hogy a határ menti, országok közötti kapcsolatok milyen lehetőséget teremtenek a hátrányos helyzetű, határ közeli területek számára és hogy milyen változások zajlottak le a rendszerváltást követően a határok nyitottabbá válásával. Az integráció fejlődésével és a határok nyitásával a feltételek is megteremtődtek mindehhez. Magyarország és Románia Európai Unióhoz való csatlakozásával illetve a csatlakozások előtt, annak elősegítésére, jelentős támogatásokban részesülhetett. Céljuk pedig az elmaradott területek gazdasági fellendítése és a területi különbségek csökkentése. Ennek pedig egyik fontos elemét jelenti a turizmus fejlesztése, melynek gazdaságélénkítő hatásának kihasználásával a térség fejlődése is megalapozható. Mindezek alapján a 2007-2013-as programozási időszakra vonatkozóan sem maradhatott el a határ menti együttműködések támogatásának a megléte és ezen belül a közös turizmusfejlesztés sem, amelyről munkámban átfogó képet szerettem volna mutatni.

2. Szakirodalmi áttekintés

A munkám első lépése a témához kapcsolódó szakirodalmak összegyűjtése és rendszerezése volt. A dolgozatom kutatási területe az, hogy a határon átnyúló együttműködési program, miként valósult meg Magyarország és Románia között a 2007-2013-as programozási időszakban és hogy ennek hatását miként mérik. Ahhoz azonban, hogy ezt kidolgozzam, olyan alapfogalmakat és kérdésköröket kellett tisztáznom, mint a határ fogalma és jellegének fontossága milyen szerepet játszanak az országok közötti együttműködésekben az eurorégiók, vagy éppen, hogy miként alakult ki Magyarország területfejlesztési politikája, hogyan alakult át a határainak jellege a történelem során, amelyek megteremthették a lehetőséget a határon átnyúló együttműködések számára. Ezekhez elsősorban a hazai szakemberek munkáiból gyűjtöttem anyagot. Olyan, a szakmában elismert, emberek munkáiból dolgozhattam többek között, mint Kaiser Tamás, Rechnitzer János, Süli-Zakar István, Czimre Klára.

3. Alkalmazott kutatási módszerek

Szakedolgozatom kutatási fázisához elsősorban az interneten fellelhető, HU-RO programra vonatkozó programanyagok feldolgozására és rendszerezésére volt szükségem, mint szekunder kutatási módszer. Megvizsgáltam elsődlegesen a program előzményeit, amelyeknek a tapasztalataiból kidolgozhatták a 2007-2013 programozási időszakra vonatkozóan a Magyarország-Románia Határon Átnyúló Együttműködési programot. Tisztáztam a program teljes területét, a fő célkitűzéseit és irányvonalait és a kialakításuk módját. Fontosnak tartottam utána járni, hogy milyen jogi környezetben, milyen jogszabályok alapján kell eljárni, egy ilyen program esetében. Mindehhez egy, a programban résztvevő szakember volt a segítségemre. Ezt követően a finanszírozás kérdéskörét dolgoztam fel, majd utána jártam, hogy miként mérik egy ilyen szintű programnak a hatását. Végezetül pedig idegenforgalmi turisztikai vonatkozásban vizsgáltam a program jelentőségét és kiemeltem az egyik, a program keretében megvalósult projektet, amelyet röviden bemutatam.

A szekunder kutatási módszeren felül primer kutatást is végeztem, amely során felkerestem több, a programban résztvevő szakembert. Az általuk elmondottak sokat segítettek a dolgozatom felépítésében. Közülük az egyikkel pedig mélyinterjú készítésére is volt lehetőségem. Kozma Gáborral, a Debreceni Egyetem docensével beszélgettem, aki a programon belül több projektben is részt vett, például az általam kiemelt turisztikai program csomagokhoz projekthez hasonló más projekt részese is volt. Véleménye szerint éppen ez volt a program egyik negatívuma, hogy több olyan projekt is megvalósult, amelyben jelentős átfedések voltak.

4. A határok és a határ menti régiók szerepe és jelentősége

A határon átnyúló együttműködés fogalmi meghatározásához dolgozatomban szeretném ismertetni miképpen alakult ki és fejlődött a két ország közötti kapcsolat intézményesülése, miért válik egyre fontosabbá meglétük és hogy miképpen változott a határok szerepe és jellege az elmúlt évtizedekben.

4.1 A határ fogalma és jellegének hatása a határ menti kapcsolatokra

Első lépésként szeretném tisztázni a határ fogalmát, amely egy olyan képzeletbeli vonalat jelöl, ami elválasztja egymástól az államok területét, az a szimbolikus jel, amely jelöli az egyik állam hatáskörének a kezdetét és ugyanakkor egy másikénak a végét. (Rechnitzer J. 1999) A határ fogalmát ezen felül természetesen többféleképpen és többféle összefüggésben is lehet használni. Használhatjuk történelmi, gazdasági vagy éppen pszichológiai értelemben is, de jelen esetben az államhatárra és annak funkcionális jellegére koncentrálnok. „Legfontosabb sajátossága mégis az, hogy egyszerre választ el egymástól politikai struktúrákat és köt össze társadalmakat, közösségeket, gazdaságilag és földrajzilag integráns térségeket. Egyszerre épít hidakat és sorompókat, attól függően, mikor melyik funkciója érvényesül.” (Kaiser T. 2006, p. 16) A határok szerepe, jelentősége és fogalma a történelem során többször változott. A XVII. századtól kezdve a nemzetállami határok az önállóság szimbólumát jelentették, amelyek védték a határon belüli területeket és megakadályozták a kapcsolatot a kívül eső népességgel, területtel. (Süli-Zakar I. 2003) A határok elválasztó szerepének köszönhetően, a határokon túli területekkel való kapcsolatok hiányában, ezek a határ menti térségek erősen elmaradtak, periféria területekké váltak. A területeken a probléma pedig egyre csak mélyült. A fordulópontot a II. világháború utáni időszak hozta meg, ekkor ugyanis a hatalmi viszonyok átrendeződésével és az európai integráció fejlődésével a határok egyre nyitottabbá váltak az országok között. A világháborúkat megelőzően is voltak elképzelések a határok nyitására, de a békés úton történő együttműködések csak az 1960-as évektől kezdtek intézményesülni. Az integráció fejlődésével szükségessé vált az együttműködés. 1946-ban Churchill a

Fultoni beszédében már az „Európai Egyesült Államok” elképzelését hangoztatta, ami az európai országok közötti nyitás, az integráció fejlődésének egyik fontos meghatározója volt. A nyitási politikának kezdetben, sok esetben egy újabb háborútól való félelem állt a háttérben és csak az idő előrehaladtával vált nyilvánvalóvá, hogy az országok közötti együttműködéseknek más pozitív hatásai is lehetnek.

A határok fogalma tehát átalakult. Míg korábban a határ menti területeknek éppen helyzetük adta a hátrányukat, ebből adódott a periféria jellegük, addig az integráció előrehaladtával, az együttműködésnek köszönhetően lehetőséget kaptak a határ menti helyzetük előnyre változtatni. Mindez lehetőség arra, hogy megváltoztassák a sokszor egyoldalú gazdasági szerkezetüket, hiányos településhálózatukat és gyenge infrastruktúrájukat. Az együttműködés lehetőséget teremt a turizmus fejlesztésére a térségben, melynek további gazdaság élénkítő szerepe van. A változások Nyugat-Európában jelentkeztek elsőként, ahol a német, holland, dán, francia, belga határok kezdtek aktiválódni, a határ elválasztó funkcióját mérsékelni. Ezek közül a német-holland szervezett együttműködés volt a legjelentősebb. Határ menti politikájukat a határok ténylegesen átjárhatóvá tételével, az infrastruktúra fejlesztésével, a szociális, gazdasági, kulturális helyzetük javításával kezdték még a hetvenes-nyolcvanas években. Közép- és Kelet-Európában a politikai helyzet hatására a határok egészen az 1990-es évekig szinte átjárhatatlanok voltak, a folyamat intenzitása ezért jóval kisebb volt. Az ezt megelőző együttműködések elsősorban a központi és helyi elit akciói voltak, céljuk propaganda jellegű volt, vagy esetlegesen saját érdekeiket szolgálták. A 1989-90-es éveket követően azonban gyorsan és határozottan felértékelődött a regionalizmus eszméje, keleten is megindultak a határokon átnyúló szerveződések. (Soós E. és Fejes Zs. 2009) Különösen sajátos volt ez a helyzet a dolgozatom témájához tartozó térségben, hiszen az addig egységes Bihar vármegyét a trianoni határok kettévágták. Ebből adódóan mind területileg, mind gazdaságilag, mind infrastruktúráját tekintve egy egységnek számító térség különösen nagy hátrányt szenvedett, a határ mindkét oldalán. Az összetartozás érzését a mintegy 100 év sem tudta megváltoztatni. A nyolcvanas évek végén Romániában és Magyarországon zajló politikai változások teremtették meg az elvi lehetőségét a Bihar-Hajdú-Bihar régiók kapcsolat felvételének.

4.2 Határok jelentősége Közép- és Délkelet-Európában

A következő pontban arra szeretnék rávilágítani, hogy miért is van Közép- és Délkelet-Európában különösen nagy jelentősége és kihatása a határ menti kapcsolatoknak, miért kell nagyobb hangsúlyt fektetni a határ menti térségek fejlesztésére és az országok közötti együttműködések erősítésére, mint Európa többi részén. A kérdésre a választ a kontinens ezen a részén elterülő országok mérete adja meg. Itt ugyanis a Baltikumtól Görögország északi határáig Németország, Olaszország, Orosz- és Fehéroroszország valamint Ukrajna között összesen 18 ország terül el. Bár ezek Európa teljes területének mindössze 13,8 százalékát adják és népességének 18 százalékát képviselik, a határaik a teljes európai szárazföldi határvonalak 60 százalékát teszik ki. Ebből következik tehát, hogy míg a térség Európa népességének és területének mindössze ötödét adja, addig a szárazföldi határszakaszainak hossza 3/5-ét, tehát több, mint a felét a teszi ki. Ebből kifolyólag Közép- és Délkelet-Európa 60 százaléka határ menti területnek minősül és ezeken a területeken él a lakosságának 60 százaléka is. Ennek következménye, hogy a határ mentiség kérdései és problémái ezen a területen a lakosság jóval nagyobb hányadát érintik, mint Európa más területein. Ez az arány ugyanis az Európai Unió régebbi tagállamaiban 22 és 25 százalék közötti értéket tesz ki.

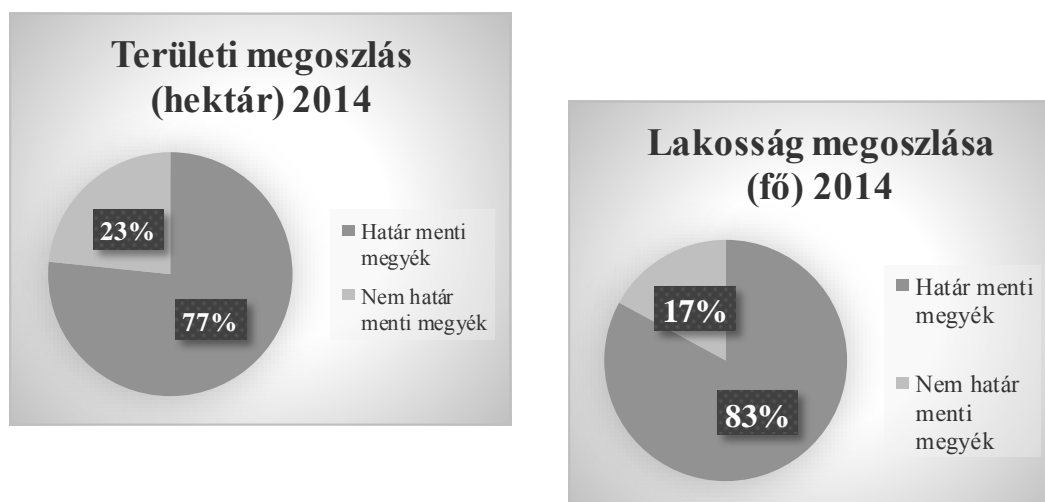
1. ábra: Magyarország határ menti megyéi

Forrás: Saját szerk., <https://www.google.hu/search>

Magyarországon ezzel szemben, az Európai Unió definíciója szerint, a 19 NUTS3-as szintű régió közül 14 minősül határ menti megyének, ami az ország területének 77 százalékát és lakosságának a 83 százalékát érinti, ennek hangsúlyosságát a kettős ábrán található két kördiagrammal szeretném érzékeltetni. (Illés I. 2008)

2. ábra: Magyarország NUTS3-as szintű régióinak területi és lakossági megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés http://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2014.pdf alapján

4.3 Határokon átnyúló együttműködés fogalma

Definiálni ezt a fogalmat többen, többféleképpen próbálták. A Határokon Átnyúló Európai Keretegyezmény lett az Európai Tanács alapvető normája, miszerint: azok a közös fellépések, amelyek a területi egységek és a szomszédos kapcsolatok támogatására és megerősítésre irányulnak, két vagy több fél joghatósága alá tartoznak és közös célok megvalósítására köttetnek (Ing. Lukčo, M. 2013)

5. Az Eurorégiók kialakulása, meghatározása és jellemzése

5.1 Az Eurorégiók kialakulása

Az integráció fejlődésével és a határok funkcióinak változásával elkezdődött a határ menti területek fejlesztése, de vajon miért van szükség a szomszédos országokkal kötött együttműködésekre ennek érdekében. A válasz a területek alapvető elmaradottságában rejlik. Azokat a különbségeket, amelyek például a Kelet-Európai országok központi és periféria területeinek fejlettségében kialakultak javítja a határ jellegének változása. Az egyes országok, régiók, vagy akár városok között létrejövő kapcsolatok, szerveződések gazdasági, kulturális, szociális és társadalmi fejlődést is eredményezhetnek. Ilyen fejlődések lehetnek például a testvérvárosok közötti munkaerő csere, közös terület- vagy településfejlesztés, vagy a kiskereskedelem. Az ilyen határokat, amelyek együttműködések megteremtésére adnak lehetőséget, összekötő jellegű határoknak nevezzük, amely régiók kialakulásához vezet. (Süli-Zakar I., 2003) Kaiser (2006) szerint az ilyen térszerveződés kialakításának a feltétele, hogy a „passzív térség” állapotából „aktív térséggé” bontakozzanak ki és a korábbi határ régiók (border region) szerveződése és aktivizálódó kapcsolatai révén határ menti régióvá (cross border region) alakuljanak át. A határ menti régiók pedig az elmaradott periféria területek területfejlesztésének lényeges erőforrásaivá válhatnak. Az Európai Unió ezért kiemelten kezeli ezeket a régióknak a helyzetét, a határ menti politikát és annak támogatását. Ennek érdekében jött létre az INTERREG program is, amelyet a régiók közötti együttműködések támogatására hoztak létre. A határokon átnyúló együttműködéseknek pedig egy sajátos megjelenési formájává váltak a kialakult eurorégiók.

3. ábra: Az interregionális kapcsolatrendszerek típusainak fejlődése

Forrás: Saját szerk. Czimre K. (2003) alapján

Klasszikus formája ezeknek a sajátos szerveződéseknek az úgynevezett testvérszövetség, települési, megyei vagy regionális szinten létrehozott szövetségek. Ezeket követték a bi- vagy trilaterális együttműködések alapján egymáshoz csatlakozó határokon átívelő egyezmények. A fent említett kapcsolatok tovább mélyítésével pedig kialakultak az Eurorégiók. A fejlődési folyamatot a külső kapcsolatrendszer fejlődése is befolyásolta. A korai szakaszban ezt a külső kapcsolatot egy európai vagy esetlegesen más kontinensről származó alapítvány jelentette, később, amikor már megfelelő infrastruktúrával rendelkeztek megkezdődhetett a tapasztalatcsere. A csúcshatármenti formát pedig az EU tagság jelenti. (Czimre K. 2003)

5.2 Eurorégiók fogalma

Az eurorégió definiálására több kísérlet is született már az évek során, de egységes meghatározás nem. Duhacek például „szuverén államok perforációjaként” fogalmazta meg, de létezik olyan megfogalmazás is, mint „államok határmentesítése” vagy a „politika denacionalizációja”. (Czimre K. 2003) A fogalmak különbözősége az eltérő szervezeti formák miatt alakult ki, amelyek az Eurorégiókat jellemzik szerte

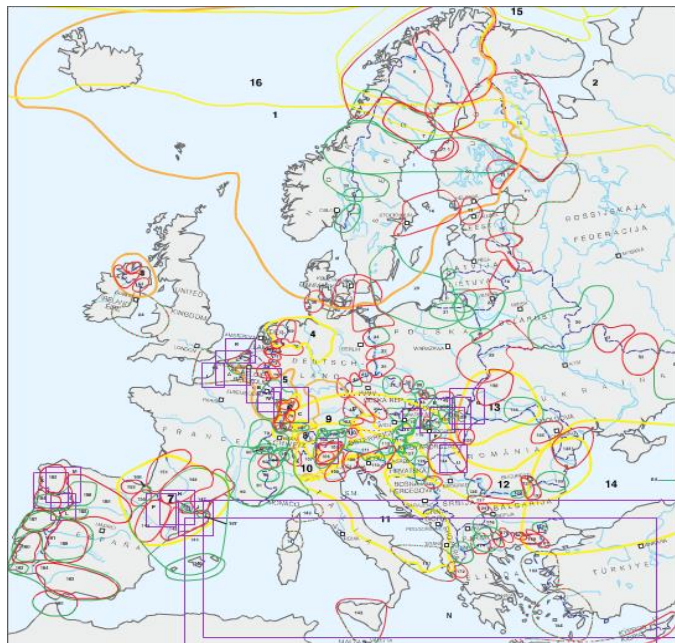
Európában. Általánosan elfogadottnak tekinthető a Perkmann (Idézi Kaiser T. 2006) féle három értelmezési szint az eurorégiók jellemzésekor:

- földrajzi terület kiterjedés (ötnél több partner már makroszintű térséget hozhat létre);
- együttműködés mértéke és integráltsága (jogi és adminisztratív feltételek megléte);
- az együttműködés résztvevőinek helyzete (települési vagy területi szintű intézmények).

Perkmann szerint tehát az együttműködési formákat az egymáshoz viszonyított helyzetük, a részt vevők száma s az együttműködés résztvevőinek státusza határozza meg. Elmondható, hogy az eurorégiók körülhatárolható, összefüggő területet képeznek két vagy több ország egy-egy területét magukban foglalva. Kialakulásuknak azonban minden esetben feltétele a határok nyitása, korábbi elválasztó szerepének a megszüntetése. Ezt követően a szerződő országok megegyeznek, hogy tevékenységeiket valamilyen közös cél érdekében összehangolják. Maga az eurorégió azonban kettős tartalmat jelöl, egyrészt sajátos térbeli együttműködés, másrészt intézményi forma. (Czimre K. 2003)

Magát a kifejezést a holland-német határnál használták először, innen terjedt el. Ebből kifolyólag elmondható, hogy az eurorégiók születésének bölcsője Nyugat-Európa, nem csoda tehát, hogy a mai napig itt találhatóak legsűrűbben ilyen szerveződések, különösen a Benelux államok, Franciaország és Németország határvidékein, amely a következő eurorégiókat bemutató négyes ábrán is jól látszik.

4. ábra: Eurorégiók a kontinensen

Forrás: http://www.aebr.eu/en/members/map_of_members.php

5.3 Az eurorégiók jellemzői

Ahogy a fogalmi meghatározására, úgy az eurorégiók legfontosabb jellemzőire is többféle felsorolás létezik a szakirodalomban. Ezek közül megpróbáltam kiemelni azokat, amelyekről úgy gondolom, hogy a szakdolgozatomban tárgyalt eurorégió és határon átívelő együttműködés szempontjából kiemelt jelentőséggel bírhat:

- regionális és helyi képviseletek alkotják;
- integrált szervezete van;
- közös bankszámlával rendelkezik;
- politikai döntéshozó jogköre van;
- határokon átívelő együttműködések legeredményesebb típusai;
- segítik a periféria területek fejlődésbeli különbségeit csökkenteni;
- az emberek bizalmának és együttműködésének az erősítését szolgálják;
- a szomszédos országgal való jó kapcsolat és a az integráció elősegítői;
- a közép-európai államok Európa Unióhoz való csatlakozásának elemei.

Ezekon felül az eurorégiók egyik legfontosabb feladata az integráció segítése, azáltal, hogy a határok elválasztó szerepét fokozatosan megszüntetik. Ez a probléma ugyanis kontinentális szinten lassítja az integrálódás folyamatát. (Czimre K. 2003)

5.4 A határokon átívelő együttműködések és az eurorégiók jelentősége a turizmusban

Az együttműködések jelentősége nem csak a határ menti elmaradott térségeknek kedvez, hanem maguk az államok is kamatoztathatják: „a határ menti régiók megismerik egymást, amely egymás jobb megértéséhez vezet (civil szint), a helyi önkormányzatok és a hatalmak megismerik egymás működését és együttműködnek (intézményi szint), a kis- és középvállalkozások közötti együttműködéseknek munkahelyteremtő hatása van (gazdasági szint), lehetőséget teremt a know-how s az információ cserére a régiók között (társadalmi-kulturális szint) az idegenforgalom fejlődik.” (Czimere K. 2003, p. 301)

Az idegenforgalom és a turizmus számára az eurorégiók és együttműködések kialakulása és megléte nagy jelentőséggel bír. Az oka ennek a turizmus számára elengedhetetlen határok átjárhatósága, amely az eurorégiók létrejöttének egyik legfontosabb alappillére. Nem véletlen tehát, hogy egyre több program keretében hoznak létre kapcsolatot az eurorégiók és a turizmus fejlesztés között.

6. Magyarország területfejlesztési politikájának fejlődése

Magyarországon a területfejlesztési politika az 1990-es évek után került előtérbe. Az ezt megelőző időszakban a hátrányos térségek támogatásához a fejlettebb, erősebb térségektől vontak el. Ez azonban a gazdaság dinamikáját visszavetette, ugyanakkor hozzá járult a területi különbségek mérsékléséhez. A kilencvenes évek elején kialakult válság azonban tovább mélyítette a hátrányos helyzetű térségek problémáját, így az első néhány évben (1991-1994) a programok jelentős része csak eseti problémák kezelésére szolgált. Rövid távú programok keretében próbálták a gazdaságilag mélypontra került területek helyzetét javítani.

A területfejlesztési törvényt az Országgyűlés 35/1998 OGY határozat egészítette ki, amelyben elfogadták az Országos Területfejlesztési Konceptiót. Megfogalmazták a területfejlesztési célokat, irányelveket, az eszköz- és intézményrendszerek fejlesztését és részletesen kifejtette a hét tervezési statisztikai régió kialakítását. Az irányelveket két összefüggésben határozták meg:

- Nemzetközi (az Európai Unió csatlakozás előkészítése érdekében, Magyarország Európa térszerkezetébe történő beintegrálása érdekében nagy hangsúlyt fektettek a határokon átnyúló együttműködések-re);
- Nemzeti (az ország átfogó fejlesztése, egyenlőtlenségek mérséklése a régiók között, a Budapest központú térszerkezet oldása, innováció és a kommunikációs kapcsolatok elősegítése, természeti és földrajzi erőforrások fenntartható hasznosítását biztosító politika);

A területfejlesztési támogatások legfőbb célja ezt követően, a 24/2001-es OGY határozat értelmében a gazdasági kohézió erősítése és a régiók, megyék, kistérségek elmaradottságának a mérséklése. Ekkor már kormányzati feladatként jelölik meg a területfejlesztést.

A területfejlesztési törvény elfogadását követően, az Európai Unió csatlakozási programok keretében, Magyarországon a regionális szintű térségek megerősítése lett a cél. Magyarország Európai Unió csatlakozásának felkészítésében a legfontosabb elemeknek számítottak a Phare, az ISPA és a SAPARD előcsatlakozási programok. Ezek közül a Phare CBC programok foglalkoztak közvetlenül a területfejlesztéssel. A program által biztosított források pedig hazánkban jelentős mértékben hozzájárultak a regionális intézményrendszerek megszilárdulásához, amiben nagy szerepe volt a Regionális Fejlesztési Ügynökségeknek. A Phare programok fő céljává 2000-től azonban a gazdasági és társadalmi kohézió erősítése vált. A 2000 és 2001 évi támogatások mértéke mindkét évben 23 millió euró volt. A kormány ennek a támogatásnak a célterületeként a három legelmaradottabb régiót jelölte ki: Észak-Alföldet, Dél-Alföldet és Észak-Magyarországot. Ebből is jól látszik, hogy az általam vizsgált megye az ország egyik legelmaradottabb régiójához tartozik. Bár a PHARE programot 2003-2004-re az ország minden régiójára kiterjesztették, felzárkóztatásuk érdekében a keleti régiók magasabb támogatásban részesültek. (dr. Zeiler J. 2005)

A Phare CBC programokat a csatlakozást követően felváltották az INTERREG III. közösségi kezdeményezési programok. Fő céljának a területfejlesztés, a humán erőforrás, a környezetvédelem és a közlekedés fejlesztését tűzték ki. Az INTERREG program a strukturális illetve kohéziós alapok szétosztásának, közösségi kezdeményezések alapján létrejött programja. Az Agenda 2000 fő célkitűzése volt, hogy ezek minél hatékonyabban legyenek felhasználva és szétosztva, így a korábbi 13 helyett csupán négy ilyen kezdeményezés működött tovább. Az INTERREG a határokon átnyúló nemzetek és régiók közötti együttműködések támogatására, az EQUAL a munkaerő piacon létező egyenlőtlenségek leküzdésére, az URBAN a válsággal küzdő városok regenerálására, míg a LEADER a vidékfejlesztés eszközeül jött létre. Magyarország a 2004. május 1-jei csatlakozását követően már teljes körűen részt vehetett az INTERREG III. (A, B, C) programban. (dr. Zeiler J. 2005)

5. ábra: Az INTERREG III program támogatásinak megoszlása

Forrás: Saját szerk. <http://www.asz.hu/jelentes> alapján

Az III program támogatásának megoszlása Európában három főcsoportra osztható, a transznacionális, az interregionális és a határ menti együttműködések. Az ötös ábrán látható diagramon jól látszik, hogy az INTERREG III program támogatásainak döntő részét a határ menti együttműködésekre fordították és elosztása rendkívül aránytalan. A transznacionális illetve az interregionális együttműködésekre fordított támogatások mindössze 14 százalékot birtokoltak a programon belül. Az igen kimagasló arányszám a határon átnyúló együttműködések jelentőségét is hangsúlyozhatja.

7. A Magyarország-Románia határ menti együttműködés folyamatának fejlődése

Mint arról már korábban írtam Kelet-Európában az országok közötti határ menti együttműködések nyugathoz képest jóval később indultak meg, csak az 1990-es években. A szocialista rendszer bukását követően azonban ebben a térségben is megindult a határok nyitása az országok között, nem volt ez másképpen Románia és Magyarország között sem. A gazdasági és kulturális együttműködésekhez szükséges keretet az államközi és ágazati megállapodások aláírásával teremtették meg a két ország között. A kölcsönös együttműködésről és jószomszédi kapcsolatáról 1996 szeptember 16-án, Temesváron írtak alá alapszerződést. Az intézmények és közigazgatási testületek együttműködésének elősegítésére, 1997 márciusában határoztak egy kormányközi bizottság létrehozásáról is.

A határ menti térségek képviselői is szerepet kaptak a programozási és projektválasztási folyamatban, amikor is 1997. július 15-én, Budapesten aláírták a Románia és Magyarország CBC együttműködéséről szóló szándéknyilatkozatot az EU Phare-programjának keretein belül. Így az állami szintű kapcsolatok kiépítésével párhuzamosan megkezdődött a helyi szintű együttműködések kiépítése vagy újraépítése.

A Phare, a Phare CBC illetve az EU pénzügyi támogatásai jelentős hatást gyakoroltak a Románia és Magyarország közötti CBC fejlődésére. Az EU forrásainak elérhetősége a saját forrásokkal nem rendelkező régiókban a legégetőbb problémák megoldására irányult és regionális és ágazati szinten megindulhatott a határ menti tervezés. Ez fontos lépést jelentett a fejlesztések és a területfejlesztés összehangolásában is. A határ menti Eurorégióknak köszönhetően pedig elkezdődött a CBC intézményi hátterének kialakítása. (Pascariu S. 2004)

8. Bihar-Hajdú-Bihar Eurorégió turizmusának jellemzése

8.1 Bihar-Hajdú-Bihar Eurorégió

A Bihar-Hajdú-Bihar Eurorégió a 2002. október 11-én, Nagyváradon aláírt együttműködési megállapodás alapján jött létre, amelynek az Eurorégió Szervezeti és Működési Szabályzatát 2003. május 7-én fogadta el a Tanács. A régió megalakításának jelentős történelmi előzményei vannak. A magyarországi Hajdú-Bihar megye és a romániai Bihor megye által létrehozott Eurorégió alapját a határ menti területek előnyeinek közös kihasználása adta, célja pedig a gazdaság, a humán erőforrások határon átnyúló vonatkozásainak, a turizmus, a környezet- illetve természetvédelmi területek közös fejlesztése. Ezeknek pedig elengedhetetlen feltétele a határok átjárhatóságának és a határtérség megközelíthetőségének javítása. A Magyarország és Románia között létrejött együttműködések közül az egyik legjelentősebb és legvirágzóbb a Hajdú-Bihar-Bihor Eurorégió. Az Eurorégió alapterülete 13 755 km², az ott élő lakosság száma pedig meghaladja az 1 700 600 főt. (<http://egtc.kormany.hu/euroregiok>) Ez a két ország lakosságának összesen 3,7 százaléka, a területe pedig a két ország területének 4,2 százaléka. A régió népsűrűsége 84 fő/km², amely a nemzeti átlag alatt van (<http://gtg.webhost.uoradea.ro>). 2002. április 12-én pedig létrejött a magyar részről, Biharkeresztes központtal, 19 települést és 24 ezer lakost jelentő Határmenti Bihari Települések Területfejlesztési Társulása, és a román részről, Bors központtal, 17 önkormányzatot és 85 ezer lakost magában foglaló Határmenti Bihori Települések Területfejlesztési Társulása együttműködéséből a Bihar-Bihor euroregionális szerveződés.

8.1.1 Hajdú-Bihar-Bihor Eurorégió legfontosabb feladatai

- jó szomszédi kapcsolat kialakítása;
- lakossági és szakember kapcsolatok elősegítése;
- együttműködés társadalmi, gazdasági, kulturális, oktatási, egészségügyi, ökológiai és idegenforgalmi tekintetben;

- együttműködés más nemzetközi szervezetekkel;
- Európai Unió források elérése, közös programok révén.
(<http://hbmfejlesztés.s8.vhost.hu/feltolt>)

8.2 Bihar-Hajdú-Bihar Eurorégió turizmusa

Turizmusának tekintetében a térség helyzete kedvezőnek mondható, hiszen jelentős turisztikai erőforrásokkal rendelkezik, amely kiaknázásra várt illetve vár. Sajnálatos módon elmondható a térségről, hogy a turisztikai szintű kihasználtsága nem megfelelő. Ezen elmaradott térségek területfejlesztése elengedhetetlen ahhoz, hogy a térség turizmusa fejlődjön. Ennek meghatározó eszközei lehetnek a Romániával kialakított CBC programok. Dolgozatomban ezért tartom fontosnak a korábbi időszakok programjainak vázolását illetve a következő Európai Unió programozási időszak pályázataihoz felhasználható tanúságok megfogalmazását.

Egy régió turisztikai vizsgálatához alapvetően 3 fontos kérdéskört kell megvizsgálnunk. A vendég forgalom szerkezetét, nagyságrendjét illetve tendenciáit, a fogadóképesség minőségi és mennyiségi jellemzőit illetve a térség turizmusának hozzájárulását az adott terület gazdaságához. A továbbiakban ezekre szeretnék kitérni a dolgozatomban. A Bihar és Hajdú-Bihar turizmusának a fent leírt szempontok alapján történő elemzését elsősorban a magyarországi Hajdú-Bihar megye és csak másod sorban Bihar megye vonatkozásában vizsgálom. Az adatokat tekintve pedig a program indulásakor vizsgált időszakot részletezem.

8.2.1 A vendégforgalom szerkezete, nagyságrendje, tendenciái

1990 és 2008 között a kereskedelmi szálláshelyek kapacitása Hajdú-Bihar megyében hét százalékkal csökkent, annak ellenére, hogy a régióban 10,3 százalékkal növekedett, ugyan ebben az időszakban viszont forgalmuk 7,9 százalékkal nőtt, a régióban pedig csökkent. Az eltelt időszak alatt a külföldi vendégforgalom csökkent jelentősen, viszont megnövekedett a megyében a belföldi forgalom.

A kereskedelmi szálláshelyek adatai alapján ebben az időszakban országosan 2,6 nap volt a turisták átlagos tartózkodási ideje, míg Hajdú-Bihar megyében ez, az országos átlagnál magasabb, 4,1 éjszaka volt. Ez magasabb, a régió átlagánál is, ami 2,5 nap.

Különösen magas volt a külföldi vendégek tartózkodási ideje, a 1990-2008 közötti időszakban, átlagosan 5,5 éjszakát tartózkodtak Hajdú-Bihar megyében. Ugyan ez országos szinten is kiugró érték volt, de az azóta eltelt időszak tendenciája csökkenést mutat. A visszaesés mértéke az ezredforduló és 2014. között elérte a negyven százalékot. Az viszont megállapítható, hogy az országos átlaghoz hasonlóan, a külföldi és belföldi vendégek panziókban, turistaszállásokon, ifjúsági szállásokon, üdülőkben, kempingekben, Hajdú-Bihar megyében is több időt töltenek, mint a szállodákban.

Az országos átlaghoz viszonyítva a Németországból Hajdú-Bihar megyébe érkező turisták számában nincs eltérés, viszont a lengyel, a román és a szlovák külföldi vendégek részaránya többszöröse az átlagosnak. A KSH 2007-es adatai szerint Hajdú-Bihar megye kereskedelmi szálláshelyein az összes vendégéjszaka száma 1 300 619 volt, ennek kevesebb, mint felét 373 784 adták a külföldi vendégéjszakák. A vendégéjszakák 64 százaléka Hajdúszoboszlón realizálódott, ami jelzi a gyógyturizmus kiemelkedő jelentőségét a megye turizmusában (http://www.biharturizmus.eu/down/Turisztikai_hu.pdf).

A romániai Bihar megyében a turisztikai kereslet legrelevánsabb mutatója a turisztikai érkezések és eltöltött turista éjszakák száma. Az ezredforduló és 2008 közötti statisztikai adatok szerint ez az érték 1,13 millió vendégéjszaka körül mozog évente. Ez a viszonylag magas érték elsősorban a Félix fürdői szálláshely-kapacitás majdnem 50 százalékos kihasználtságának és Nagyváradnak, mint turisztikai, üzleti és sportrendezvény-célállomásnak köszönhető. Ezekhez a hivatalos adatokhoz még egy 10 százalékot hozzá számolhatunk, ami a magánszálláshelyekre érkező vendégek számából adódik. Nem elhanyagolható ezen felül még, azoknak a turistáknak száma, akik a hegyvidékre, vadkempingekbe érkező természetbarátok. A hegyimentőszolgálat által szállított, nem hivatalos adat szerint ez a szám akár százezres nagyságrendű.

A turisták nagy többsége belföldi turista: az érkezések 84 százalékát, illetve a turistaéjszakák 92 százalékát Románia különböző vidékeiről a Bihar megyébe érkező vendégek teszik ki. A külföldi turisták az érkezések 16 százalékát illetve a vendégéjszakák mindössze nyolc százalékát jelentik.

A turisták itt tartózkodásának átlagos időtartama is viszonylag magas, 5,2 nap. Ez, ahogy már az elején említettem, annak köszönhető, hogy a Félix-fürdőre, kezelésre

érkező vendégek kezelési periódusa minimum két hét, ami nagymértékben megemeli ennek a mutatónak az értékét.

2009-re kis mértékben romlottak a mutatók. A turisztikai érkezések száma a szálláshelyek viszonylatában 11,8 százalékkal kevesebb, mint egy évvel korábban. Ennek megoszlása a következő módon alakult: hotelekben töltötte az éjszakát 80,9 százalék, ezeket a panziók követték 6,7 százalékkal, apartmanok 5,1 százalékkal, a hostelek 3,4 százalékkal, majd a motelek, menedékházak, táborok zárják a sort 3,9 százalékkal.

Bihar megyében a vendégéjszakák száma 998 638 volt, ennek a 93 százalékát, nagyságrendileg 927 ezer éjszakát a hotelekben regisztráltak. Elmondható, hogy Bihar megyében az országos átlaghoz képest a turisztikai szálláshelyek nettó kihasználtsága jóval magasabb. A megyére vonatkozóan ez az érték 44,1 százalék volt, amely ugyan visszaesést jelent az előző évhez képest, azonban tekintetbe véve a gyűrűző gazdasági válságot a 0,4 százalékos visszaesés elenyészőnek tekinthető. A romániai átlaghoz képest, amely mindösszesen 28,4 százalék volt 2009-ben és több mint 6,5 százalékos csökkenést mutatott, kiemelkedő eredmény. A szálláshely kapacitás kihasználtság viszonylatában, Bihar megyében a két csillagos, fürdőhelyeken működő szállodák büszkélkedhetnek a legnagyobb százalékos aránnyal, amelynek értéke 58,2 volt 2009-ben.

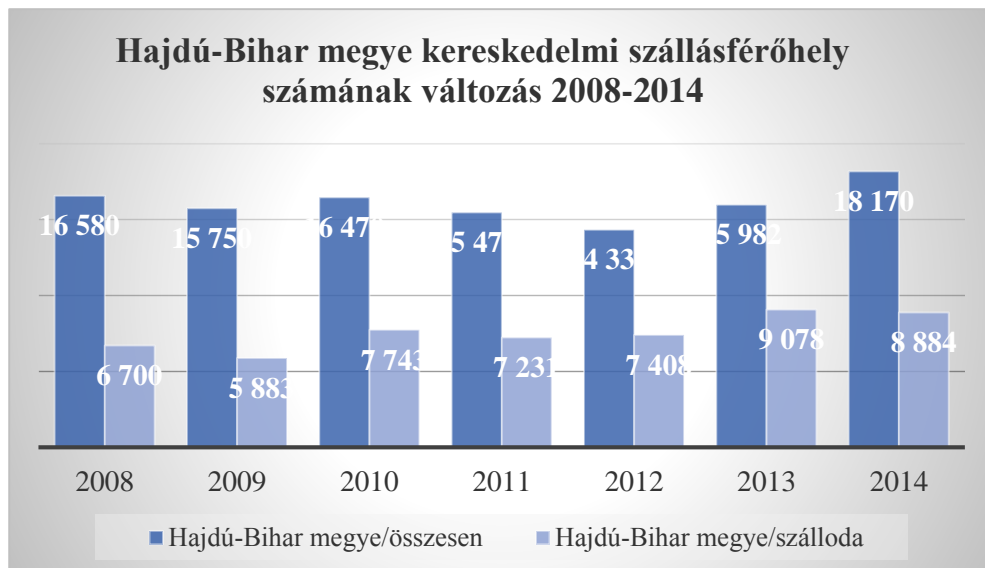
A vendégéjszakák számának további vizsgálatával megállapítható, hogy 2009-ben az összes eltöltött vendégéjszakából a belföldi turisták aránya 92,6 százalék volt, míg a külföldi turistaérkezések csak 7,4 százalékot adtak hozzá ehhez az értékhez. Az ide érkező turisták által választott szálláshelyek minőségi megoszlása alapján elsősorban a szállodai besorolásokat kell megvizsgálni, hiszen, ahogyan már korábban is írtam, ezek adják a vendégéjszakák több, mint 93 százalékát. Ez alapján elmondható, hogy 2009-ben az érkezések 42,7 százaléka két csillagos szállodákba történt, ezt követték a 4 csillagos szállodák 27,3 százalékkal, majd a három csillagosak 24,9 százalékkal, végül pedig az egy csillagos illetve minősítetlen szálláshelyek, amelyek kicsivel öt százalék feletti értéket jelentettek. Bihar megye legjelentősebb turisztikai vonzerejét a fürdőhelyek jelentik, ugyanis a vendégéjszakák igen magas 82 százalékát ott regisztrálták. A fennmaradó 20 százalékból, 11 százalékot birtokolt Nagyvárad és mindössze 7 százalék körül mozogott a vendégéjszakák tekintetében az egyéb települések aránya, beleértve a turista útvonalakat és a hegyvidéki szálláshelyeket (http://www.bihariturizmus.eu/down/Turisztikai_hu.pdf).

8.2.2 A fogadókapacitás minőségi és mennyiségi jellemzői

Egy régió kínálatát alapvetően több tényező befolyásolja olyanok, mint az adott régió megközelíthetősége és a régióban való közlekedés, a vendéglátás, a vendégszeretet, a turisztikai intézményrendszer vagy éppen a közbiztonság. Ezekon túlmenően pedig az egyik legmeghatározóbb tényezője a szálláshely szolgáltatás, a fogadókapacitás és annak minőségi jellemzői.

Hajdú-Bihar megye rendelkezik a magyarországi szálláshelyek férőhelyeinek 5 százalékával, amely arány az elmúlt években nem változott. Bár ez az érték nem kimagasló, ugyanakkor elmondható, hogy az Észak-Alföldi régión belül viszont kiemelkedik. A régió szálláshely férőhelyeinek 2008-ban a 65 százalékát adta és ez az érték 2013-14-ben meghaladta a 70 százalékot is. Ezeknek a szálláshelyeknek a több, mint a felét a szállodák adják. Míg 2008-ban az összes kereskedelmi szálláshely 40 százaléka volt szálloda, addig 2013-ban már megközelítette a 70 százalékot is. Ennek a változását a hatos ábrán látható diagrammal szeretném érzékeltetni:

6. ábra: Hajdú-Bihar megye kereskedelmi szállásférőhelyeinek száma

Forrás: Saját szerkesztés <https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat> alapján

A megyében a szálláshelyek megoszlásának aránya azonban rendkívül egyenlőtlen. A megyében található kereskedelmi szálláshelyek megoszlását nagyfokú koncentrá-

ció jellemzi. A 85 százalékuk három település között oszlik meg, melyek Hajdúszoboszló, Hortobágy és Debrecen. A férőhely kapacitás szálláshely típusonkénti összetétele Hajdú-Bihar megyében markánsan eltér az Észak-Alföldi régió többi megyéitől. Azon felül, hogy a kapacitás több, mint a felét a szállodák teszik ki, a régió gyógy-és wellness szállodáinak 78 százaléka is ide koncentrálódik (<http://www.ksh.hu/docs>).

Bihar megyéről 2009-es adatok alapján elmondható, hogy a Románia többi megyéjéhez viszonyítva a kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek a száma kiemelkedő. 2009-es adatok alapján a megyében a szállodák aránya, kiemelkedő 83 százalék volt, amit a panziók 5,9 százalékos aránya követett. Nagyvárad és környéke kereskedelmi szálláshelyekben viszonylag gazdag. Elsősorban négy illetve három csillagos szállodák, panziók és motelek találhatóak ott. Jelentős a megyében a tranzit jellegű szálláshelyeknek a száma is a két ország tranzit jellegéből adódóan. Különösen jelentős az E60-a európai út mentén. Ezzel szemben a Bihar hegységben viszont nagyon alacsony a kereskedelmi szálláshelyek száma.

8.2.3 A turizmus hozzájárulása az adott terület gazdaságához

A területi fejlettség méréséhez a legjobb mutató a bruttó hazai termék, vagyis a GDP regionális értéke. Kutatásaim során nem találtam megyei szintű adatokat arra vonatkozóan, hogy milyen arányban oszlik meg a GDP ágazati szinten. Ugyanakkor az országos szintű adatok alapján illetve a fent leírt adatok alapján képet kaphatunk a turizmus jelentőségéről a megyékben.

Romániában a turizmus közvetlen hozzájárulása a GDP-hez 2014-ben 10,7 milliárd lej volt, ami a GDP 1,6 százalékát tette ki. Az előrejelzések szerint ez 2015 végére 2,6 százalékos növekedést fog mutatni, vagyis 10,7 milliárról 10,9 milliárdra növekszik majd. A szakértői előzetes elemzések azt mutatják, hogy ha nem változik a turizmus fejlődésének tendenciája Romániában, akkor 2025-re akár 15,9 milliárd lej lehet a turizmus közvetlen hozzájárulása a GDP-hez. Mindamelllett azt is feltételezik, hogy a hozzájárulás aránya nem változik, vagyis a GDP növekedése is hasonló ütemű lesz. A turizmus GDP-hez történő közvetlen hozzájárulása mellett jelentős közvetett hatást is fejt ki egyek mellett a gazdaság alakulására és a foglalkoztatásra is.

Romániában 2014-ben a turizmus közvetlenül 205 000 munkalehetőséget generált, amely 2,4 százaléka teljes foglalkoztatásnak. Az, hogy a külföldi turisták mennyi pénzt költenek el az adott országban fontos részét képezik a turizmus közvetlen hatásának. 2014-ben Romániában 7,3 milliárd lejt költöttek a külföldi turisták. (<https://www.wttc.org>)

7. ábra A turizmus közvetlen hatásai 2014

A turizmus közvetlen hatásai, 2014				
Ország	Hozzájárulás a GDP-hez		Foglalkoztatás	
	Milliárd USD	Százalék	Munkahely (ezer)	Százalék
Magyarország	5,4	3,9	237,5	5,6
Románia	3,2	1,6	204,9	2,4

Forrás: Saját szerkesztés <https://www.wttc.org/-/media/files/reports> alapján

A hetes ábrából is jól kivehető, hogy Magyarországon a turizmus közvetlen hozzájárulása a GDP-hez az arányait tekintve nagyobb százalékot képvisel, mint Romániában. 2014-ben ennek a hozzájárulásnak a mértéke 1 252 milliárd forint volt, amely a 3,9 %-át jelenti a teljes GDP-nek. Az előrejelzések szerint 2015-re ez az érték 6,5 %-kal növekedhet 2015-re. Ahogyan Románia, úgy Magyarország esetében jelentős hatást fejt ki közvetlenül a turizmus a foglalkoztatásra Magyarországon. 2014-ben 237 500 munkahelyet lehetőséget teremtett, amely 16 %-kal jelent több munkahelyet, mint Románia esetében és Magyarország teljes foglalkoztatásának a 5,6 %-át jelenti. (<https://www.wttc.org>)

9. A HU-RO program bemutatása és a hatásának vizsgálata

A Magyarország-Románia Határokon Átnyúló Együttműködési programot, röviden a HU-RO-t, 2007-ben fogadta el az Európai Bizottság, melynek legfontosabb célkitűzése a két ország közös határának mentén elhelyezkedő területek gazdasági és társadalmi fejlesztése és megerősítése. Ezek a területek, mindkét ország szemszögéből nézve, a fejletlenebb, periféria területek közé tartoznak mind a mai napig. Ezért tartom nagyon fontosnak a dolgozatomban vizsgált program jelentőségét a térség fejlesztésében.

9.1 A programba bevont terület

A programba bevont terület négy-négy egymással szomszédos romániai illetve magyarországi, támogatásra jogosult határ menti területet foglal magába. Magyarország délkeleti, keleti illetve Románia északnyugati, nyugati területeinek 8 darab NUTS3-as szintű megyéjét fedli le.

8. ábra: A HU-RO programba bevont terület

Forrás: <https://www.google.hu/search>

A nyolcas ábrán jól látszik, hogy lefedi a teljes kelet-magyarországi régiót az északi és a déli területeket is beleértve, Csongrád, Békés, Hajdú-Bihar és Szabolcs Szatmár megyék egészét. Romániai oldalról nézve szintén négy megye területére terjed ki magába foglalva Észak- Nyugat-Románia jelentős részét, Timis, Arad, Bihor és Satu-Mare megyéket. Az érintett 8 megye pedig 4 NUTS II-es szintű régióhoz tartozik. A programterületen mintegy 4 millió ember él, mely fele-fele arányban oszlik meg a két ország között. (<http://www.huro-cbc.eu/hu/programterulet>)

9.2 A HU-RO program előzményei

Az együttműködés kezdete 1996-ra nyúlik vissza, ekkor ugyanis az Európai Bizottság a PHARE program keretében, a történelmében először, kiterjesztett egy határon átnyúló fejlesztési programot a két tagjelölt ország határ menti területeinek fejlesztésére, a 453 km hosszú román-magyar határszakaszon. 1996 és 2003 között a Phare CBC programon keresztül kapott támogatást Magyarország és Románia az összehangolt fejlesztésekre irányuló projektjeikre.

A következő nagy lépést a két ország együttműködésében a 2004-2006-os időszak jelentette. Ekkor valósult meg ugyanis a Magyarország-Románia és Magyarország-Szerbia és Montenegró Határ Menti Együttműködési Program. Ez a program már közös programozási dokumentum létrehozásával valósult meg, azonban míg magyar oldalról az INTERREG IIIA, román oldalról továbbra is a Phare CBC program biztosította a finanszírozást. A HU-RO program a korábbi INTERREG III A és a Phare CBC folytatásaként valósult meg a 2007-2013-as programozási időszakban. A program folytatására a 2014-2020 időszakra vonatkozóan már megkezdődtek az előkészületek. (<http://www.huro-cbc.eu/hu/letoltes>)

9.3 A program célkitűzése, fő irányvonalai és meghatározásuk előzményei

Közelebb hozni egymáshoz a határ menti térségben élő embereket, közösségeket és gazdasági szereplőket az együttműködésbe bevont térségek közös fejlesztések érdekében, ez volt a program fő célja. Ennek alapja a határ menti térségek erősségeinek kiaknázása, közös fellépés a programban meghatározott prioritások kapcsán. A HU-

RO program lényege, hogy a két ország közös erővel érjen el eredményeket, amint ez a mottójában is benne van: „Két ország, egy cél, közös siker!”

A prioritásokat alapvetően két tengelyen határozták meg, ezen tengelyeken volt lehetőség a pályázatok benyújtására, amelyek együttesen a program célját segítették elő. Ezen prioritási tengelyeket a korábbi tapasztalatokra építve, SWOT elemzés alapján, meghatározott stratégiai elemekkel kiegészülve határozták meg. A SWOT elemzés során megvizsgálták a térség gazdasági és társadalmi helyzetét és ebből, a program szempontjából lényeges következtetéseket vontak le. Ezt követően a program öszszegző dokumentumában elkészítették ennek a szűkített verzióját. A két megye SWOT analízise a következőképpen állt össze:

- Hajdú-Bihar megye turizmusának SWOT analízise:

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ kedvező földrajzi elhelyezkedése • a Tiszántúl fő közlekedési útvonalai átszelik) • ezen felül reptere is van • a magyar román határ mentén található ⇒ természeti értékek • gyógyvíz-, termásvíz erőforrás) • Hortobágy világörökségi helyszín ⇒ Debreceni Egyetem jelenléte (nemzetközileg elismert tudományos oktatási központ, turisztikai képzés is!) ⇒ Hajdú örökség ⇒ Puszta imázs ⇒ magyarországi Top 10 turisztikai desztinációk közé tartozik: Hajdúszoboszló és Debrecen ⇒ vezető turisztikai terméke az egészségturizmus 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ közlekedését tekintve számos másod és harmadrendű út található a megyében ⇒ jelentősek a centrum periféria területek közötti különbségek ⇒ a térség kkv-inak jövedelemtermelő- és munkahelyteremtő képessége alacsony ⇒ alacsony vállalkozási aktivitás ⇒ átlagjövedelmek alacsonyak ⇒ a turizmus szervezeti rendszere nem fedi le a megyét ⇒ nincsenek turisztikai márkák

Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ a védett természeti értékek kihasználása ⇒ a konferencia-, a termál- illetve a gyógy turizmus népszerűségének növelése ⇒ utazási kedv erősödése ⇒ kelet-európai kereslet élénkülése ⇒ fejlődő határ menti együttműködések ⇒ egészségturizmus promóciója 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ természeti katasztrófák gyakoribb előfordulása (árvíz) ⇒ képzett munkaerő elvándorlásának fokozódása ⇒ romló megyei imázs ⇒ versenytársak erősödése ⇒ ökológiai szemlélet hiánya, természeti értékek romlása ⇒ térségen belül különbségek erősödése ⇒ turizmus gyengülése

▪ Bihar megye SWOT analízise

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ megközelíthetősége <ul style="list-style-type: none"> • Romániát Nyugat-Európával összekötő határ közelsége • Bors-Ártánd bonyolítja le a legnagyobb forgalmat Románia és Magyarország között ⇒ természeti értékek <ul style="list-style-type: none"> • jelentős természetvédelmi területek pl.: Nyugati Sziget Hegység Natúrpark • több, mint 2000 barlang ebből kb. ötvennek turisztikai vonzereje van • ásvány és termálvizek, relatíve jól kiépített infrastruktúrával • helyi és nemzetközi jelentőségű fürdők pl: Félix Fürdő ⇒ kulturális vonzerők <ul style="list-style-type: none"> • élő népművészet, multikulturalitás • vonzó építészeti emlékek 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ szennyezettség <ul style="list-style-type: none"> • folyóvizek, tavak szennyezettsége • talajszennyezés a hulladékgazdálkodás szervezetlensége miatt • levegőszennyezés ⇒ kulturális emlékek rossz állapota ⇒ turizmus fejletlensége <ul style="list-style-type: none"> • turisztikai termékek hiánya, alacsony száma • szakemberek hiánya • turisztikai információs pontok hiánya • Bihar elsősorban tranzit régió • egyes turisztikai lehetőségek kiaknázatlansága, feltételeinek hiánya ⇒ infrastruktúra fejletlenségek <ul style="list-style-type: none"> • alacsonyabb rendű utak rossz állapota • nehézkes vagy hiányos tömegközlekedés

Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ rendelkezésre álló EU-s támogatások leghatékonyabb kihasználása ⇒ Bihar tájat, mint turisztikai márkát kialakítani ⇒ kihasználni a magyar piac közelségét, a CBC programok segítségével 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ turisztikai piacon óriási a verseny ⇒ természeti csapások veszélye ⇒ lakosság elöregedése ⇒ környezet rombolása, a túlzott emberi beavatkozások következtében ⇒ fiatalság érdektelensége a hagyományörzés iránt

Bihar-Hajdú-Bihar megyék SWOT analízisét összefésülve, a programterületre vonatkozóan közös előnyök, hátrányok, veszélyek és lehetőségek megállapításával alakították a program fő prioritási tengelyeit és azok alpontjait.

Az *előnyök* között összegezték a térség pozitív adottságait és azokat a már meglévő lehetőségeket, amelyekre építkezve további fejlesztések megvalósítására van lehetőség. Ezek közül pedig a 10 legfontosabbat emelték ki, amelyek megvizsgálásával azt a következtetést sikerült levonnom, hogy a kiemelt előnyök valamilyen szempontból kapcsolódnak vagy hatással lehetnek a turizmusra és annak fejlesztésére. Ilyen például a vonzó természeti környezet, melynek tekintetében a szakemberek is kiemelték a magyar Hajdú-Bihar illetve Bihar, Arad és Temes megyéket romániai oldalról. A természeti környezeten felül kiemelték még a térségben található nemzetközi repülőtereket is. A határt átszelő főutaknak és az öt nemzetközi reptérnek köszönhetően elmondható, hogy a két ország érintett megyéi külföldről is jól megközelíthetők, lehetőséget teremtve a turizmus és a potenciális befektetők számára. Emellett az egyre intenzívebb kereskedelmi kapcsolatokat is kiemelném a határ menti térségekben, amelyek gazdasági szempontból elengedhetetlenek, ezen periféria területek fejlesztésében. A térség gazdasági fejlesztése hatással van az ott élők helyzetére, lehetőséget biztosít a munkanélküliség visszaszorítására, megnövekedhet a fizetőképes kereslet, nőhet a lakosság diszkrecionális jövedelme, amely a turizmus fejlődését eredményezheti. A térség fejlődése szempontjából fontosnak tartom, hogy a felsőoktatási intézmények kiterjedt hálózata működik, ahol képzik a diplomásokat. Számos híres egyetem található a projekttel érintett területen, mint például a Debreceni Egyetem, a Szegedi Tudományegyetem, a temesvári Nyugati Egyetem és ugyanitt a Műszaki Egyetem, a Nagyváradi Egyetem és Aradon az Aurel Vlaicu Egyetem. Ezen felül a

megyeszékhelyeken több olyan felsőoktatási intézmény is van, amelyek fontos szerepet töltenek be bizonyos szakmák oktatásában és jelentős kapacitással bírnak a szakmák oktatásában. Az egyetemek közötti együttműködés széleskörű tudásbázist és értékes kutatási és fejlesztési erőforrást képvisel az érintett megyékben.

A *hátrányok* szempontjából legjelentősebbnek tartott következtetések száma sajnos hosszabb listát eredményezett. Ezek a térség infrastrukturális, gazdasági és társadalmi fejlettségéből illetve fejletlenségéből adódnak. Az alsóbbrendű utak rossz állapota, a falvakat összekötő közutak hiánya, a gyenge határon átnyúló vasúti közlekedés csak néhány, a térséget érintő problémák közül. Mindez mutatja az infrastruktúra fejletlenségét, amely nem csak az idegenforgalomra vonatkozóan hátrányos, de a határok átjárhatósága és a határ menti területek összekapcsolásában is gondokat okoz. Problémát jelent ezen felül még az alacsony egy főre jutó GDP a határ mindkét oldalán és az országos átlagnál alacsonyabb szintű iskolázottság, különösen a magyar oldalon. Szintén elsősorban Magyarországon jelentős a népességfogyás, az elvándorlás a határ menti térségekből valamint a munkanélküliség és a térségek között aránytalanságok vannak a munkaerő piacon is. A Romániai oldalon is megvannak a hasonló jellegű problémák, itt azonban gondot jelent az ivóvíz és a szennyvíz-rendszerek fejletlensége, a hulladékgazdálkodás nem megfelelő módja, amely súlyos környezeti problémákat okoz az érintett megyékben.

Mindezen hátrányok ellenére a magyar román határszakasz számos *lehetőséget* hordoz magában. Ilyen nagy lehetőséget jelent Románia 2007-es csatlakozása az EU-hoz, amelynek következtében a határ menti együttműködések fejlesztésére rendelkezésre álló források jelentősen megnövekedtek. Lehetőséget jelent a közlekedési útvonalak jelentős fejlesztésére, az országhatárok fokozatos lebontására, aminek következtében egyre több román állampolgár érkezik Magyarországra és egyre több magyar állampolgár utazik Romániába. Mindez megteremti a feltételeket ahhoz, hogy az idegenforgalmat fejleszteni lehessen, elősegíti a turisztika célú utazások számának növelését a két ország között. A közös fejlesztések révén elérhető egy ütemesebb gazdasági fejlődés is, amelynek hatása mindkét országban javuló gazdasági teljesítményt eredményezhet. Az együttműködésbe bevont térség teljes területén kiváló minőségű termálvizek vannak, melyek mind turisztikai, mind alternatív energiaforrásként való alkalmazásra adnak lehetőséget. A két ország közötti javuló kapcsolatok pedig pozitív hatással lehetnek a határ menti térségekre, az évtizedekkel

ezelőtt kettévágott, valamikor szervesen egybe tartozó területen élő román és magyar emberek életminőségére.

A program sikerességét *kockázatos* tényezők is jelen vannak, amelyekkel számolni kell az együttműködés során, mind a magyar, mind a román oldalról. Fel kell készülni a román autópálya fejlesztések lassú ütemére, amelyek hátráltathatják a közös gazdasági fejlődést vagy éppen magyar oldalról a lakosság országos átlagnál is alacsonyabb képzettségének, a térség felzárkóztatását lassító vagy akadályozó hatásával. Különösen román oldalról fenyeget ezen felül a környezetszennyezés és árvizek veszélye is, amelyek szintén kockázati tényezőt jelenthetnek.

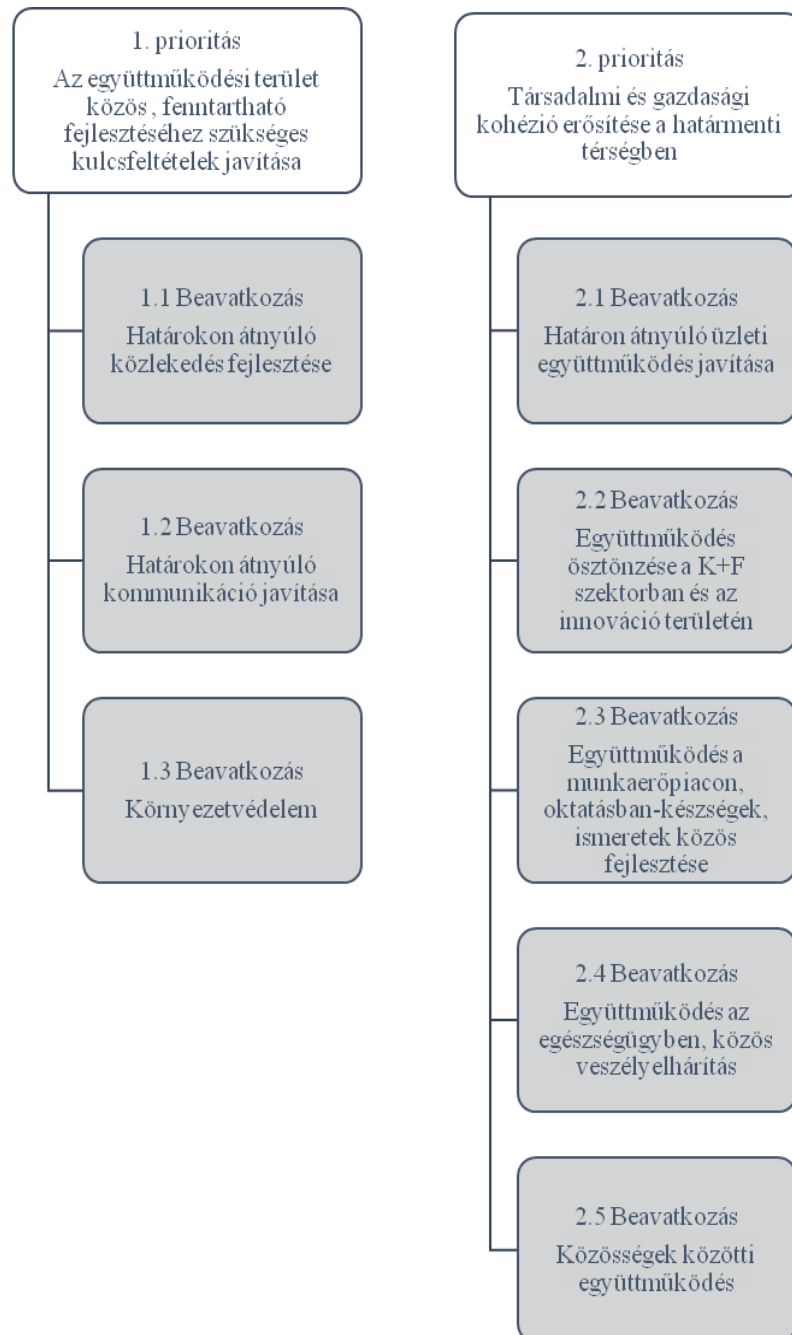
Mivel a SWOT analízis eredményeként kiemelt legfontosabb tényezők jelentős része kapcsolódik a turizmushoz vagy éppen hatással van annak akár pozitív, akár negatív irányú változására, ezért úgy gondolom, hogy a program során megvalósított pályázatok összességében jelentős hatást gyakoroltak a térség turizmusára. A későbbiekben ennek vizsgálatára, a megvalósult programok és fejlesztések hatásaira még részletesebben kitérek. (<http://www.huro-cbc.eu/hu/letoltes/programdokumentumok>)

A SWOT analízis megállapításaira, eredményeire alapozva határozták meg a szakemberek a program fő prioritásait. Az első prioritási tengelyen az együttműködési terület közös, fenntartható fejlesztéséhez szükséges feltételek javítását tűzték ki célul, erre vonatkozóan írtak ki pályázatokat. A második prioritási tengelynek a célja pedig, ezt alátámasztva, a gazdasági és társadalmi kohézió erősítésének elősegítése a határ menti térségben. Az egyes prioritási tengelyeken belül pedig további alpontokat állapítottak meg, amelyeknek keretében a pályázatokat be lehet adni. Ennek összesítése a kilences ábrán látható:

Ahhoz, hogy a két ország közötti együttműködés sikeres legyen, először az együttműködéshez szükséges alappillérek, feltételek biztosítása szükséges. A programban résztvevőknek biztosítani kell a könnyű, akadálymentes kapcsolatteremtést a határ másik oldalán élő, hasonló célokkal, érdekekkel rendelkező egyénekkel. Ezért első lépésként a program a két ország közötti kommunikációt és a határ menti területek illetve a határokat átszelő közlekedési infrastruktúra fejlesztését tűzte ki elsődleges célnak. Ezekre alapul a második pillér, amely támogatja az együttműködési kezdeményezéseket a különböző, meghatározott szakterületeken. Kiemelten kezelendő a közös természeti erőforrások együttes kihasználása és a természeti értékek közös

védelme. Továbbá a fenntartható gazdasági fejlődés érdekében erősíteni kell a két ország határ menti térségei közötti gazdasági kapcsolatokat, üzleti együttműködések támogatásával.

9. ábra: A HU-RO 2007-2013 prioritásai

Forrás: Saját szerkesztés http://www.huro-cbc.eu/hu/celok_es_prioritasok_alapjan

9.4 A program közvetlen jogi kerete

A továbbiakban szeretném röviden összefoglalni, hogy mi a HURO program közvetlen jogi környezete, milyen jogszabályokat és rendeletek kell figyelembe venni megvalósítása során. A program közvetlen jogi keretét az alábbi az Európai Parlament, Európai Tanács és az Európai Bizottság által hozott három rendelet adja:

- 1083/2006/EK rendelet az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezéseket állapítja meg;
- 1080/2006/EK rendelet az Európai Regionális Fejlesztési Alapról;
- 1828/2006/EK rendelet az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról szóló 1083/2006/EK tanácsi rendelet, valamint az Európai Regionális Fejlesztési Alapról szóló 1080/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet végrehajtására vonatkozó szabályok meghatározásáról.

9.4.1 1080/2006/EK rendelet

Az Európai Tanács és az Európai Parlament által hozott rendelet, amely megállapítja az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) feladatait, támogatás alkalmazására vonatkozó feltételeket, figyelembe véve a harmadik cikkelyben kikötött „konvergencia”, „regionális versenyképesség és foglalkoztatás”, valamint „európai területi együttműködés” célkitűzéseket és a támogathatóság szabályait. A rendelet finanszírozásai révén meghatározza az ERFA fő célkitűzéseit, miszerint a fejlesztési alap hozzájárul a gazdasági és társadalmi kohézió erősítéséhez, a hanyatló ipari területek és a hátrányos helyzetű kistérségek szerkezetének átalakítása révén pedig a regionális egyenlőtlenségek kiigazításának folyamata is megkezdődhet. Mindezek mellett támogatja a regionális gazdaságok fejlődését, a határokon átnyúló, transznacionális és interregionális együttműködéseket. A rendelet részletesen kitér a fent említett támogatási területek kereteire, az esetlegesen nem támogatható kiadásokra, kiköti a résztvevő tagállamok részére az irányítás, a monitoring és az ellenőrzés folyamatát és a pénzügyi irányításról is rendelkezik (<http://eur-lex.europa.eu>).

9.4.2 1083/2006/EK rendelet

Az 1083/2006/EK rendelet az Európai Tanács rendelete, amely az Európai Regionális Fejlesztési Alap, az ERFA az Európai Szociális Alap, az ESZA és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezéseket tartalmazza, mindezt a 1080/2006/EK, az 1081/2006/EK és az 1084/2006/EK rendeletekben hozott rendelkezések sérelme nélkül. A rendelet összefoglalja a célkitűzéseket, amelyhez az ERFA, az ESZA és a Kohéziós Alap hozzá kell, hogy járuljon. Megfogalmazza azokat a kritériumokat, amelyek alapján a tagállamok, vagy akár a régiók, a támogatásban részesülhetnek. Rendelkezik a felhasználható forrásokról és azok szétosztásának kritériumairól. Meghatározza a kohéziós politika összefüggéseit, megállapítja a partnerség, a programozás, a monitoring, az ellenőrzés, beleértve a pénzügyi ellenőrzés szabályait és elveit is. Célja a gazdasági és társadalmi kohézió erősítése, a fenntartható fejlődés elősegítése, csökkentve a gazdasági, társadalmi és területi egyenlőtlenségeket (<http://eur-lex.europa.eu>).

9.4.3 1828/2006/EK rendelet

Az 1828/2006/EK rendelet a 1080/2006/EK és a 1083/2006/EK rendeletek tekintetbe vételével meghatározza a végrehajtásra vonatkozó szabályokat. Kitér a tájékoztatásra, nyilvánosságra vonatkozó intézkedéseken keresztül a kommunikáció mindenmű elvárt formájára. Részletezi az irányítási és ellenőrzési rendszerek feltételeit, a közreműködő szerveken keresztül egészen a szükséges dokumentumokig. A rendeletben részletesen ismertetik a lehetséges szabálytalanságokat illetve a szabálytalanság esetén végrehajtandó teendőket. Ami pedig kiemelten fontos jelen törvény esetében, hogy a rendelet végrehajtó rendelkezései között szerepelnek az európai területi együttműködések célkitűzéseinek elérésére irányuló operatív programok támogatásának szabályai is (<http://eur-lex.europa.eu>).

9.5 A program finanszírozása

A Magyarország Románia Határon Átnyúló Együttműködés 2007-2013 között az INTERREG III A keretein belül valósult meg, a Phare CBC folytatásaként. A hét évet lefedő időszakra a határokon átnyúló fejlesztésekre összesen 248 millió euró állt rendelkezésre. Ahogyan az Európai Unió támogatásoknál megszokott, ennek 85 százaléka uniós forrás, a fennmaradó 15 százalék nemzeti keretből és a pályázó szervezetek önjelölt forrásból áll rendelkezésre. Az Európai Regionális Fejlesztési Alap finanszírozási összegét jelen esetben a két résztvevő tagállam, Románia és Magyarország nemzeti társfinanszírozásai egészítették ki. A program tényleges finanszírozási feltételei a két országban eltérőek voltak. Míg a magyarországi partnerek esetében öt százalék volt az önrő mértéke, addig a romániai oldalon két százalékos önrő is elegendő volt egy-egy projekt megvalósításához. A projektek ennek köszönhetően nagyon kedvező, 95 illetve 98 százalékos támogatási arány mellett valósulhattak meg. Az alábbi táblázat összefoglalja a rendelkezésre álló források megoszlását az első illetve a második prioritási tengelyek között és hogy miképpen oszlott meg a támogatások összege az ERFA és a támogatott ország nemzeti társfinanszírozásai között:

10. A HU-RO 2007-2013-as időszak rendelkezésre álló forrásainak megoszlása

A HU-RO 2007-2013-as időszak rendelkezésre álló forrásainak megoszlása				
	1. prioritás		2. prioritás	
ERFA (EUR)	114 482 217	85%	96 524 222	85%
Nemzeti társfinanszírozások (EUR)	20 202 744	15%	17 033 686	15%
Összesen (EUR)	134 684 961		113 557 908	

Forrás: <http://www.huro-cbc.eu/hu/finanszirozasi>

A táblázatban a nemzeti társfinanszírozások tartalmazzák a projektekre pályázó szervezetek saját hozzájárulását is, amelyek a fent említett 5 illetve 2 százalékok a résztvevő országok esetében. Véleményem szerint ez a táblázat jól rámutat egyebek mellett arra, hogy a finanszírozási összegek milyen formában érkeztek, vagyis az Európai Fejlesztési Alap vagy a két résztvevő ország társfinanszírozása hogyan alakult illetve arra is, hogy a pályázat feltételéhez szükséges alapok megteremtésére

fordított összeg illetve a közösségi együttműködések támogatására fordított összegek milyen arányban oszlanak meg.

11. ábra: A HU-RO 2007-2013-as időszak rendelkezésre álló forrásainak megoszlása a két prioritási tengely között

Forrás: <http://www.huro-cbc.eu/hu/finanszirozás>

Bár a számokból is levonható az a következtetés, hogy a két tengelyre fordított finanszírozási összeg közel azonos arányban oszlik meg, mégis szerettem volna a kördiagrammal megmutatni, hogy a rendelkezésre álló források nagyobb részben, vagyis 54 százalékban a közlekedés, a kommunikáció és a környezetvédelem fejlesztéséhez álltak rendelkezésre és a fennmaradó 46 százalékot fordították csak a második prioritási tengelyen megfogalmazott célokra, feladatokra.

9.6 A HU-RO program hatásának vizsgálata a 2007-2013-as programozási időszakra vonatkozóan

A szakdolgozatom témájának meghatározásakor azzal a céllal kezdtem hozzá a munkához, hogy a 2013-ban lezárult programozási időszak már meglévő adatai alapján készítsek hatáselemezést a program eredményességéről, megfogalmazva annak általános illetve a turizmusra gyakorolt hatását. A kutatásaim, anyaggyűjtésem során azonban kiderült, hogy a program hatékonyságát annak zárását követően öt éven keresztül vizsgálják. Szakdolgozatom írásakor, a program zárása óta mindössze két

év telt el, még nem állnak rendelkezésre a program tényleges hatásának vizsgálatához szükséges adatok és információk. Megtudtam azonban, hogy a programot az úgynevezett eredményindikátorokon keresztül vizsgálják, így munkámban szeretnék egy kicsit részletesebben kitérni, melyek azok az eredményindikátorok, amelyeket a vizsgálat során alkalmaznak és hogyan is méri a program tényleges hatását.

A program hatásának vizsgálata a programszintű indikátorokon keresztül történik, a program zárását követő 5 évben. Ebből következik, hogy a HU-RO program keretében lezárult vagy jelenleg lezárás alatt lévő programok hatásának elemzése még nem célszerű, hiszen azok még nem mutatják a program tényleges hatását. Éppen ezért szeretném összefoglalni, hogy milyen rendszer keretében és milyen indikátorok alapján zajlott az elmúlt két évben és zajlik majd a továbbiakban a hatás elemzéshez szükséges adatok és információk gyűjtése.

Minden program megfelelő lebonyolításának kiemelkedő fontosságú eleme az indikátorok megfelelő kialakítása. Célszerű ezeket a logikai keretmátrix alkalmazása során meghatározni, még a program kezdetekor. A logikai keretmátrix elkészítése során válik ugyanis a projektötletből részletes projektterv. A mátrix a logikai keretmódszer központi eleme, amely egy olyan 4X4-es táblázat, amelyben összefoglalhatóak egy projekt legfontosabb részei. Ezen túlmenően pedig segíti a projektek megértését, végrehajtását és értékelését is. A megfelelően kialakított indikátorok nélkülözhetetlen alapját képezik a jelentési és kommunikációs kötelezettségeknek, amelyek alapján a program zárását követően a résztvevő partnerek és a szélesebb közvélemény számára is elérhetővé válnak. Segítik a kiinduló helyzethez viszonyított eredmények kimutatását és a meghatározott prioritásokhoz kapcsolódó célok elérésének eredményességét. Ezeken a programszintű indikátorokon keresztül a projekteket folyamatosan felülvizsgálják és a program során felállított közös technikai titkárság a megfigyelései során a projekt eredményességének biztosításához szükséges döntéseket hozhat. Az indikátorok kialakításakor a „SMART” kritériumrendszert kell alapul venni. A „SMART” mozaikszó azt az öt tulajdonságot jelöli, amely mutatók alkalmasak a megfelelő kimenetek mérésére. Ez az öt tulajdonság a mért tényezőre való jellemzőség, a mérhetőség, az elérhetőség, lényegesség és az időfüggőség. Mindezek mellett pedig fontos, hogy megfelelően érzékenyek legyenek akár kisebb változásokra és hatásokra is és a mutatók alkalmasak kell, hogy legyenek az összehasonlításra. Alap elvárás még az indikátorokkal szemben, hogy mindenki számára könnyen ér-

telmezhető legyen, és kialakításukkor figyelembe kell venni a megbízhatóság és a költségesség elveit is. A költségesség elve azt jelenti, hogy a mutatók előállításának költsége a lehetőségek szerint alacsony maradjon.

Az indikátoroknak a gyakorlatban három típusát alkalmazzák:

- 1) „Output” indikátor: Ezek a projekt szinten alkalmazott indikátorok, amelyek a projekt mérőszámait jelentik.
- 2) Eredményindikátorok: A projekt által generált eredmények kumulált mérésére szolgáló program szintű indikátor, amelyet a projektciklus szakaszaiban rendszeresen mérnek.
- 3) Hatásindikátorok: A program céljainak átfogó hosszú távú, gazdasági-társadalmi hatásainak mérésére szolgál.

A 2007-2013-as programozási időszakban a program szintű indikátorokat az alábbiakban határozták meg:

- Az egy lakosra jutó GDP vásárlóerő paritáson mért értékének változása a bázis évhez viszonyítva (%).
- A foglalkoztatottság, ezen belül a munkanélküliségi ráta mértékének változása a bázis évhez viszonyítva (%).
- Magyarország részarányának a növekedése a román éves külkereskedelmi forgalomból és fordítva (%).

Az első két indikátor esetében értelemszerűen a bázis évet a 2007-es év jelentette, amely alapján az egy főre jutó GDP vásárlóerő egyenértékben kifejezve, az akkori EU25-höz viszonyítva 35,7 százalék és munkanélküliségi ráta 4,6 százalék volt. A külkereskedelmet illetően a 2013-as évre vonatkozóan határoztak meg célértéket, amelyet öt százalékban állapítottak meg. A fent leírtak az Operatív Program szinten meghatározott indikátorok, amelyek kiegészülnek a szintén program szintű, több területet érintő horizontális indikátorokkal, amelyek az egyenlő esélyek, a fenntartható fejlődés és a kétnyelvűség ösztönzésére vonatkoznak. A horizontális indikátorokon belül mérik, hogy a támogatott tevékenységek mennyiben járulnak hozzá az egyenlő esélyekhez, ezen belül is a nők arányát a programban létrejött munkahelyek betöltésében, illetve a program hozzájárulását a környezeti fenntarthatósághoz.

Az indikátorok alapján meghatározott számszerűsített célértékeket a 1083/2006-os rendelet 67. cikkelyének megfelelően az éves jelentésben kell feltüntetni, az alapvető programszintű indikátoron túl a projekt szintű indikátorokat is. Az ilyen projekt szintű indikátorok a prioritási tengelyek célkitűzései alapján kerültek meghatározásra. Az eredmény szintű indikátoroknál legtöbb esetben az adott célkitűzés viszonylatában megvalósított projektetek száma adja meg az értéket. Az idegenforgalmi, turisztikai fejlesztési projektek esetében 26 megvalósított projektet jelent. (Operatív Program HU-RO)

9.7 Megvalósult pályázatok

A 2007-2013-as programozási időszakban, a HU-RO határon átnyúló együttműködési program finanszírozásában összesen 453 projekt került megvalósításra. A projektek a két fő prioritási tengelyen megfogalmazott nyolc beruházási csoportba sorolhatóak. Ezeknek, az Európai Fejlesztési Alap által nyújtott finanszírozási összegek tekintetében, az aránya a program folyamatosan változott.

Alapvetően az eltelt három év alatt, 2008 és 2011 között, a határokon átnyúló üzleti együttműködések kezdeményezésében, illetve az egészségügyi együttműködés és a közös veszélyelhárítás területének finanszírozásában nem volt kimutatható változás. A legnagyobb eltérést a két arány között a kommunikáció esetében tapasztalhatunk. A kiinduló 2008-as állapothoz képest, a finanszírozási arány az egészhez viszonyítva, 27 százalékos csökkenést mutat. Szintén jelentős a csökkenés arányát tekintve a munkaerőpiacon és az oktatásban történő illetve a közösségek közötti együttműködések tekintetében. Ezt ellensúlyozva pozitív irányba jelentős arányszám növekedést értek el a kutatás fejlesztés és innováció, valamint a határon átnyúló közlekedés fejlesztésekkel.

9.8 A programban megvalósult turisztikai célú projektek

A Magyarország Románia Határon Átnyúló Együttműködési program keretében összesen 26 turisztikai célú projekt valósult meg 2007 és 2013 között. A turizmus fejlesztése a programban a határon átnyúló üzleti fejlesztéseken belül egy elkülönített

területként szerepelt és a program források összesen hat százalékát birtokolta. A 26 projekt négy kategóriába sorolható, amelyek az alábbiak:

- turisztikai attrakciók fejlesztése;
- vallási turizmus fejlesztés;
- a turisztikai attrakciók elősegítése (reklám, propaganda);
- tematikus útvonalak.

A turisztikai vonzerő fejlesztés céljával tűzte ki, hogy fejlessze a turisztikai vonzerőt, attrakciókat a térségben a határ egyik vagy mindkét oldalán. A kategórián belül széles skálán valósultak meg fejlesztések, az infrastruktúrát érintő nagyobb beruházásoktól kezdve, a kisebb mértékű akciókig, mint közös marketing tevékenység kialakítása vagy információ csere. A vallási turizmus fejlesztések szinte mindegyike valamilyen infrastrukturális fejlesztést is tartalmaz. Ezen a kategórián belül a projektek alapvetően együttes koncepcióval létrejött, hasonló célközönség számára kialakított akciók, amelyeknek van valamilyen közös kapcsolódási pontja a két fél között. A tematikus utaknak a kategóriák közül is kiemelkedő a határon átnyúló karaktere. Mindegyik tematikus út átszeli a határt és az attrakciók között jól megalapozott kapcsolat van, például fürdővárosok vagy gasztronómiai utak. A turisztikai attrakciók promócióját megcélzó projektek tulajdonságainak széles a skálája. Elsősorban turisztikai látványosságok népszerűsítése és közös márkák kialakítása jellemzi, a közös célcsoport kialakítására fókuszálva jelentősebb hatás elérése érdekében. Ezen programok keretében számos turisztikai attrakciót építése és rehabilitációja zajlott le. Összességében ezeknek a programoknak kielégítő határon átnyúló jellegük van.

12. ábra: A program keretében megvalósult projektek száma és forrásaik

A megvalósult projektek száma és a ráfordítások összege és aránya			
Kategória	Projektek száma	ERFA összege (m EUR)	ERFA támogatás aránya
Turisztikai látványosság fejlesztés	5	3,1	23 %
Vallási turizmus fejlesztés	7	7,6	56 %
Tematikus utak	8	1,7	12 %
Turisztikai attrakciók promóciója	6	1,2	9 %

Forrás: <http://www.huro-cbc.eu/hu/letoltes>

A fenti táblázat megmutatja, hogy az egyes kategóriákon belül összesen hány projekt valósult meg illetve hogy az egyes kategóriákon belül az Európai Fejlesztési Alap hány millió euró támogatást nyújtott. Levonható az a következtetés a táblázat adataiból, hogy bár tematikus utak kategóriában a turisztikai projekteknek csak a 27 százaléka valósult meg, az ERFA támogatás mértéke az összes turisztikai célú támogatásokból, több mint a felét jelentette.

10. Bihar-Hajdú-Bihar megyék közös turisztikai együttműködései a HU-RO keretében

Bihar-Hajdú-Bihar Eurorégióban valósult meg a HU-RO program keretében, az összesen 26 megvalósult turisztikai célú együttműködésből, nyolc. A turisztikai célú projektek a második prioritási tengelyen meghatározott, határon átnyúló üzleti együttműködés javítása érdekében valósultak meg. A nyolc nyertes projektből négy esetében Magyarországi volt a vezető partner, amelyek az alábbiak voltak:

- Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi és Ipar Kamara;
- Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság;
- Debreceni Természetbarát Turisztikai Egyesület;
- Tiszántúli Református Egyházkerület.

A program keretében csak olyan köz- vagy magánjog által meghatározott non-profit szervezetek pályázhattak, amelyek jogi személyiséggel rendelkeznek, és közcélú tevékenységet folytatnak, azaz közjogi szervezetek, közjogi intézmények által meghatározott szervezetek, non-profit magánszervezetek és Európai Területi Együttműködési Társulások. A Hajdú-Bihar-Bihar Eurorégió területén megvalósult pályázatok finanszírozási összege, a nemzetállami társfinanszírozással és az önerővel együtt, összesen 5 906 975 € volt. A második prioritási tengely finanszírozására fordított teljes támogatási összegnek ez az 5,2 százaléka. A nyertes projektekre az Európai Fejlesztési Alap 4 012 554 € támogatást nyújtott. Ez a teljes ráfordított összegnek a 80 százaléka.

10.1 Bihar-Hajdú-Bihar megyék között létrejött konkrét turisztika projekt bemutatása

A projekt címe: „Közös turisztikai programcsomagok innovatív megvalósítása Hajdú-Bihar és Bihar megyékben a turizmusfejlesztés érdekében”

A projekt összköltsége:	96 510,27 €
Az Európai Fejlesztési Alap által finanszírozott összeg:	80 623,55 €
Projekt kezdete:	2009.december 01
Projekt vége:	2011.október 31
Vezető partner:	Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
Projekt partner:	ROVE Romániai Vállalkozásokért Egyesület Nagyvárad

10.1.1 A projekt célja

A projekt célja, a térség gazdasági versenyképességének erősítése a turisztikai fejlesztések révén. A két megye idegenforgalmi látványosságainak, turisztikai rendezvényeinek népszerűsítése, aktívabb propaganda kidolgozása, valamint együttműködések ösztönzése turisztikai vállalkozások között a határ két oldalán.

A projekt, határ mindkét oldalán, a térségben tevékenykedő turisztikai vállalkozásoknak kíván segítséget nyújtani, felismertette velük azt a tényt, hogy csak úgy tudnak versenyképesek maradni, ha összefognak és egy meghatározott, átgondolt, közös stratégia alapján fejlesztik vállalkozásukat és közösen lépnek fel a konkurenciával szemben. A projekt keretében egy részletes tanulmány készült el, amely vizsgálja a határon átnyúló turisztikai együttműködés lehetőségeit. A projektben mindkét oldalon 15-15 turisztikai vállalkozás vett részt, a szereplők közös worksophok keretében közös turisztikai programcsomagokat dolgoztak ki, de elkészítették az ezek népszerűsítéséhez elengedhetetlen marketingkommunikációs tervet is. Ez a terv, azokat a leghatékonyabb marketing eszközöket emeli ki, fogalmazza meg, amelyek megvalósításával széles körben népszerűsítenyi lehet a térség turisztikai attrakcióit.

Mint, ahogy dolgozatomban elején kifejtettem, a határon átnyúló projekteket azért támogatja az Európai Unió, hogy a leszakadni látszó térségeket felzárkóztassa. Ez volt az egyik indoka és ez tette szükségesszerűvé a jelen projekt megvalósítását is.

Hajdú-Bihar és Bihor megye gazdasági-társadalmi, természetföldrajzi és történelmi összetartozása annak ellenére sem szűnt meg, hogy a határ kettévágta a megyét, másrészt pedig a két megyében fennálló hasonló problémák elleni küzdelem indokolta a

közös projekt megvalósítását. Mindkét megyében probléma ugyanis a gazdasági elmaradottság, és az életminőség alacsony színvonala. A projekt megvalósítói a térség kitérési lehetőségét éppen a turizmus, a turisztikai attrakciók közös fejlesztésében látják. Mindkét megye gazdag idegenforgalmi látványosságokban, több turisztikai célú rendezvénynek adnak otthont, de ezek látogatottsága éppen az együttműködés és a jó kommunikációs és marketing tevékenység hiánya miatt, elég alacsony. A Bihar-Hajdú-Bihar határ menti térség turisztikai kínálata, sem a térségen belül, sem azon kívül nem eléggé ismert. A statisztikai adatok pedig alátámasztják, hogy fontos az együttműködést a határ két oldalán működő turisztikai szervezetek között, hiszen a romániai Bihar megye fontos célpontja a magyar turistáknak és ez igaz fordítva is. A közösen megfogalmazott és megvalósított marketingfeladatok, a kiválasztott leghatékonyabb marketingeszközök mindkét megye vállalkozóit támogatják, hiszen az általuk kínált szolgáltatásokat népszerűsítik mind a helyi lakosság, mind a turisták körében a határ mindkét oldalán.

10.1.2 Célközönség

A projekt megvalósítása során egy közvetlen és egy közvetett célcsoportot is elér. A Közvetlen célcsoportba tartoznak azok a turisztikai szakemberek, jelen esetben román és magyar oldalról is 15-15 fő, akiknek érdekük, ezen program megvalósítása és vélhetőleg nyertesei is lesznek. De a helyi önkormányzatok, a térségben működő nonprofit turisztikai szervezetek és a programba aktívan bevonható lakosság is. A közvetett célcsoportot pedig azok alkotják, akik a projekt megvalósulásának hatására a Bihar-Hajdú-Bihar térségbe látogató belföldi és külföldi turisták, akik a pályázó szervezetek közreműködésével több információhoz jutnak a térség nevezetességeiről, látnivalóiról, szálláshelyeiről, vendéglátóhelyeiről és tájjellegű termékeiről.

10.1.3 Eredmények

A projekt során elkészült egy, a turisztikai együttműködést megalapozó tanulmány, amely Hajdú-Bihar és Bihar megyék közös turizmusfejlesztési lehetőségeit vázolja és tematikus turisztikai programcsomagokat készített elő a közös megvalósításra. Ezen túlmenően a projekt eredménye a közösen megfogalmazott marketing és kom-

munikációs terv is, melyben közös marketing arculatot dolgoztak ki a projektben résztvevő szervezetek számára. Mindkét dokumentum magyar és román nyelven is elkészült. A dokumentumokon a projekt logója mellett fel kell, hogy tüntessék a HU-RO program illetve programozási időszak arculati elemeit is.

Európai Unió
Európai Regionális Fejlesztési Alap

A turisztikai tanulmány és a marketing kommunikációs terv kidolgozását megelőzően egy-egy igényfelmérő, konzultációs workshopot, best practice előadást tartottak Romániában és Debrecenben is. A projekt eredményeit pedig, további négy workshopon mutatták be mind Nagyváradon, mind Debrecenben.

A program során összesen hat tematikus turisztikai csomagot fejlesztettek ki, színes turisztikai kiadványok készültek román és magyar nyelven, valamint a térségre vonatkozó Turisztikai útmutató magyar, román és angol nyelven. (http://www.bihariturizmus.eu/down/Turisztikai_hu.pdf)

11. Összegzés

Dolgozatomban egy viszonylag tág témakört vizsgáltam. Alapvetően jellemeztem egész Európára vonatkozóan a határok jellegének jelentőségét és annak különbségeit Nyugat és Kelet-Európa között. Ennek kapcsán arra a következtetésre jutottam, hogy a határ mentiség kérdésköre Kelet-Európában sokkal nagyobb problémát jelent, mint Nyugat-Európában. Elsősorban azért, mert a határ menti együttműködések és az integráció fejlődése jóval később érte el, mint nyugatot. A fejlődése csak a szocialista rendszer bukását követően indulhatott meg. Másodsorban pedig a Kelet-Európában kialakult 18 kis állam rendelkezik Európa határszakaszainak 60 százalékával. Ami arra enged következtetni, hogy ezekben a kis országokban sokkal nagyobb a határ menti területeknek az aránya az egyes országokon belül. Mivel a határ menti területekre jellemző, különösen Magyarországon, hogy elmaradott kistérségek, ezért a fent említett két ok halmozott problémát jelent a határ menti kistérségek számára. Azonban a határon átnyúló kapcsolatok lehetőséget teremtettek és teremtenek ma is a kistérségek fejlesztésére. Magyarországon az Európai Unió csatlakozást elősegítő támogatások révén ezeknek a helyzete jelentős javuláson ment keresztül, azonban kiemelkedő változást csak néhány kistérség ért el. Éppen ezért a HU-RO program célkitűzése is ezeknek a térségeknek a közös fejlesztése volt, többek között gazdasági, társadalmi és infrastrukturális értelemben. A 2007-2013-as programozási időszakban lezajlott projektek hatása számokban jelenleg még nem mérhető, hiszen ezeket a program zárását követő öt éven keresztül vizsgálják indikátorok révén, ugyanakkor elmondható turisztikai értelemben mindenképpen jelentős hatása van a programnak. Bár a 26 megvalósult turisztikai projekt az összesnek mindössze csak a hat százalékát jelenti, ugyanakkor ez az ágazat olyan szerencsés helyzetben van, hogy több más ágazati fejlesztés is hatással van rá. Itt emelném ki például az infrastrukturális fejlesztéseket, amelyek a turizmus fejlesztés elengedhetetlen részét képezik. Kisebb mértékű hatással ugyan, de elősegítheti a két ország közötti turizmust például az oktatási intézmények közötti együttműködés is.

Véleményem szerint az egyik legelmaradottabb régiónak számító Hajdú-Bihar-Bihar Eurorégióban jelentős fejlődési lehetőséget jelentene ezeknek a határon átnyúló együttműködéseknek a kihasználása. Megfelelően képzett szakemberek segítségével szükséges lenne egy átfogó helyzetkép elkészítésére az eddig megvalósított projektek és hatásaik összegzésével, és a jövőben szükséges fejlesztési területek feltérképezésével. Szükséges lenne egy olyan központi irányító egység létrehozása, amely kidolgozott stratégia alapján szervezeten segíti a pályázó szervezetet. Összehangolja a régióban lezajló fejlesztéseket és felügyeli az egyenlőtlenségek mérséklését. Mindezek által elkerülhető lehetne az is, hogy a különböző pályázati ciklusokban vagy éppen ugyanazon belül a projektek között jelentős mértékű átfedés jöjjön létre, amely a rendelkezésre álló források pazarlását jelentheti. Más tekintetben pedig hasznosnak vélném, ha az együttműködések kapcsán nagyobb hangsúlyt kapna egy közös imázs építés, esetlegesen közös „brand” kialakítása, ami által nemzetközi viszonylatban is fejlődhetne Hajdú-Bihar-Bihar régió turizmusa.

12. Irodalomjegyzék

Könyvek, könyvfejezetek

4. fejezet

KAISER T. (2006). A horizontális európaizáció és a határ menti együttműködések In Kaiser T. (szerk.) *Hidak vagy sorompók? A határokon átívelő együttműködések szerepe az integrációs folyamatban*, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, p. 16

RECHNITZER J. (1999). Határ menti együttműködések Európában és Magyarországon In Nárαι M. és Rechnitzer J. (szerk.) *Elválaszt és összeköt – a határ: társadalmi és gazdasági változások az osztrák-magyar határ menti térségben*, MTA Regionális Kutatások Központja, Győr-Pécs, p. 10

SOÓS E. ÉS FEJES ZS. *Határon átnyúló együttműködések Magyarországon*, Pólyai Elemér Alapítvány, Szeged, p. 22

SÜLI-ZAKAR I. (2003) A határok és a határ mentiség átértékelődése Közép Európában In Süli-Zakar I. (szerk.) *Határok és határmentiség az átalakuló Közép Európában*, Kossuth Egyetemi Kiadója, Debrecen, p. 30

5. fejezet:

CZIMRE K. (2003) Az eurorégiók szerepe a határon átnyúló kapcsolatok erősítésében In Süli-Zakar I. (szerk.) *A terület-és településfejlesztés alapjai*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, p. 286-301

ILLÉS I. (2008) *Regionális gazdaságtan – Területfejlesztés*, Typotex Kiadó, Budapest, p. 190-191

KAISER T. (2006). A horizontális európaizáció és a határ menti együttműködések In Kaiser T. (szerk.) *Hidak vagy sorompók? A határokon átívelő együttműködések szerepe az integrációs folyamatban*, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, p. 17

PERKMAN, M. (2002) Policy entrepreneurs, multilevel governance and policy network in the European policy In Kaiser T. (szerk.) *Hidak vagy sorompók? A határokon átívelő együttműködések szerepe az integrációs folyamatban*, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, p. 21

SÜLI-ZAKAR I. (2003) Határ menti területek (külső perifériák) fejlesztésének kérdései In Süli-Zakar I. (szerk.) *A terület-és településfejlesztés alapjai*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, p. 233-238

6. fejezet:

dr. ZEILER J. (2005) Régiók és támogatások az Európai Unióban, SALDO Kiadó, Budapest, p. 48-103

7. fejezet:

PASCARIU, S. (2004) A román-magyar határ menti együttműködés In Nagy I. és Kugler J. (szerk.) *Lehet-e három arca e tájnak?*, MTA Regionális Kutatások Központja, Békéscsaba-Pécs, p. 177-179

Weboldalak

<http://egtc.kormany.hu/euroregiok> [Olvasva: 2015. 11. 14]

<http://hbmfejlesztes.s8.vhost.hu/feltolt> [Olvasva: 2015. 11. 30]

<http://www.ksh.hu>

<http://www.huro-cbc.eu/hu/>

<http://www.huro-cbc.eu/en/>

[\[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0001:0011:HU:PDF\]\(http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0001:0011:HU:PDF\)
\[Olvasva: 2015. 11. 28\]](http://eur-</p></div><div data-bbox=)

[\[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0025:0078:HU:PDF\]\(http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0025:0078:HU:PDF\)
\[Olvasva: 2015. 11. 28\]](http://eur-</p></div><div data-bbox=)

[\[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:371:0001:0162:HU:PDF\]\(http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:371:0001:0162:HU:PDF\)
\[Olvasva: 2015. 11. 28\]](http://eur-</p></div><div data-bbox=)

Online publikációk

GEOJOURNAL OF TOURISM AND GEOSITIES (2015) Tourism Development and Cross Border Cooperation in the Hungarian-Romanian Border Region [online] Elérhetőség/hozzáférés: http://gtg.webhost.uoradea.ro/PDF/GTG-2-2015/3_178_Lorant.pdf [Olvasva: 2015. november 14]

ING. LUKČKO, M. (2013) A határokon átnyúló együttműködés [online] Kassai Műszaki Egyetem, Kassa Elérhetőség/ hozzáférés: <http://gtk.uni-miskolc.hu/files/5015/Hat%C3%A1rokon%20%C3%A1tny%C3%BA1%C3%B3%20egy%C3%BCttm%C5%B1k%C3%B6d%C3%A9s.pdf> [Olvasva: 2015. október 24]

MTA Regionális Kutatások Központjának Debreceni Osztálya (2006) Románia közeli EU csatlakozásának hatásai és új kihívásai Hajdú-Bihar és Bihar megye interregionális együttműködésében [online] Elérhetőség/hozzáférés: <http://hbmfejleszt.es8.vhost.hu/feltolt/File/HB-Bihar%20interregionalis%20egyuttmukodese.pdf> [Olvasva: 2015. november 30]

MAGYAR KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA és a ROVE Romániai Vállalkozásokért Egyesület (2011) Közös turisztikai programcsomagok innovatív megvalósítása Hajdú-Bihar és Bihar megyékben a turizmusfejlesztés érdekében [online] Elérhetőség/hozzáférés: http://www.bihariturizmus.eu/down/Turisztikai_hu.pdf [Olvasva: 2015. 09. 10]

Magyarország-Románia Határon Átnyúló Együttműködési Program (2008) Európai Területi Együttműködési Célkitűzés [online] Elérhetőség/hozzáférés: <http://www.huro-cbc.eu/hu/letoltes> [Olvasva: 2015. október. 15]

WORLD TRAVEL & TOURISM COUNCIL (2015) Travel & Tourism economic impact 2015 Hungary [online] Elérhetőség/hozzáférés: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/hungary2015.pdf> [Olvasva: 2015. 12. 07]

WORLD TRAVEL & TOURISM COUNCIL (2015) Travel & Tourism economic impact 2015 Romania [online] Elérhetőség/hozzáférés: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/romania2015.pdf> [Olvasva: 2015. 12. 07]

13. Ábrajegyzék

1. ábra: Magyarország határ menti megyéi	8
2. ábra: Magyarország NUTS3-as szintű régióinak területi és lakossági megoszlása .	9
3. ábra: Az interregionális kapcsolatrendszerek típusainak fejlődése.....	11
4. ábra: Eurorégiók a kontinensen.....	12
5. ábra: Az INTERREG III program támogatásinak megoszlása	17
6. ábra: Hajdú-Bihar megye kereskedelmi szállásférőhelyeinek száma	23
7. ábra A turizmus közvetlen hatásai 2014	25
8. ábra: A HU-RO programba bevont terület.....	26
9. ábra: A HU-RO 2007-2013 prioritásai.....	33
10. A HU-RO 2007-2013-as időszak rendelkezésre álló forrásainak megoszlása.....	36
11. ábra: A HU-RO 2007-2013-as időszak rendelkezésre álló forrásainak megoszlása a két prioritási tengely között.....	37
12. ábra: A program keretében megvalósult projektek száma és forrásaik.....	41

14. Mellékletek

14.1 Mélyinterjú

Mélyinterjú: Kozma Gáborral, a Debreceni Egyetem docensével

Milyen szerepet játszik/játszott a térség területfejlesztésében?

Még az első Európa Uniós pályázati időszakban észt vettem a 2004-2006-os programozási időszakra készülő Operatív Program előkészítésében a Regionális Fejlesztési Ügynökség felkérésére. Ezt követően monitoring tevékenységben vettem részt 2010 környékén, annak vonatkozásában, hogy az eddig felhasznált források miként illeszkednek az elképzelésekhez. Nagyobb mértékben hozzájárultam az akkoriban elkészített Debreceni Városfejlesztési Stratégia megalkotásában illetve irányító szerepet töltött be Debrecen Fejlesztésének Stratégiai és Operatív Program megalkotásakor. A harmadik, amihez hozzájárultam a pólus program volt, amelynek során nagy fejlesztési pólusok kijelölése volt a cél. Ennek kapcsán a különböző helyről érkező ötletek szintetizálásában tevékenykedtem. Végül, pedig amikor az Európai Neutronkutató Központ Elkészítésére pályázott Debrecen, a pályázati anyag elkészítésében is részt vettem. Sajnos ez nem Debrecenben valósult meg, ami azóta is nagy szívfájdalmam. Az új periódusra vonatkozóan pedig az Integrált Település Fejlesztési Stratégiának az elkészítésével foglalkozok, szintén Debrecenre vonatkozóan.

Részt vett a HU-RO program elkészítésében, és ha igen, akkor milyen tekintetben?

Alapvetően az elkészítésében nem vettem részt, mivel ennek megalkotását különböző Non-profit szervezetekre bízták. Bizonyos esetekben azonban konzultációba részt vettem, amikor a bizonyos készültségi fokban lévő anyagokat kellett értékelni, véleményt mondani.

Került valamilyen vonatkozásban kapcsolatba a HU-RO programban megvalósult pályázatokkal?

A program alapvetően több prioritási tengelyen valósult meg, mint gazdasági, egészségügyi, infrastrukturális fejlesztések. Ezekben alapvetően nem vettem részt, amivel én kapcsolatba kerültem az a felsőoktatási intézmények közötti együttműködés volt.

Véleménye szerint milyen eredménnyel zárult a program?

Valamilyen pozitív hatása biztosan volt. A Nagyváradi Egyetem és Debreceni Egyetem között igen sok sikeres pályázat valósult meg, például műszerek beszerzése az egyetemek számára laborok kialakítása hasonló jelleggel a határ mindkét oldalán. Ami szintén pozitívumként kiemelendő, hogy lehetőséget teremtettek, hogy az egyik országban kialakított laborokat, a másik ország hallgatói is látogathassák. Véleményem szerint ezen a téren elérte a célját és valamilyen szinten a kutatókat is közelebb hozta egymáshoz, ami további közös együttműködésekben való részvételt eredményezett.

A következő programozási időszakra vonatkozóan vannak terveik, pályázati lehetőségeik?

Alapvetően vannak ötleteink, de azt követően, hogy részt vettem erre vonatkozóan egy tájékoztatón, azt kell, hogy mondjam, hogy az ott elmondottak alapján a pályázati kedvet vissza fogja venni az, hogy két körös lesz a felhívás. Aminek értelmében a második szinten lévő pályázatok kerülnek majd csak nyilvános megpályáztatásra. Ekkor azonban már csak az első körben beadott, biztosan nyertes pályázatok után fennmaradt források megpályázására lesz lehetőség.. Ettől függetlenül a Nagyváradi illetve Temesvári egyetemekkel tervezünk pályázatot, jelenleg még csak ötletek vannak arra, hogy hol lehetne pályázni.

A 2014-2020-as időszakra vonatkozóan veszélyforrást jelenthet az is, véleményem szerint, hogy a központ, ami eddig Budapesten volt, átkerül Bukarestbe. Ami a távolság miatt nemcsak a magyarországi feleknek, hanem romániai feleknek is kedvezőtlen. Ugyanis az ügyintézők igencsak lelassulnak majd.

Turizmussal kapcsolatos fejlesztések kérdéskörében vett részt a program során?

Volt egy turisztikai projektje a tanszékünknek, amely tulajdonképpen a vidéki térségek segítését jelentette Bihar-Hajdú-Bihar megyében. Ez szintén a Nagyváradi Egyetemmel készült a HU-RO keretében. Az első lépcsőfoka az volt, hogy feltártuk a turisztikai potenciált és készítettünk közösen különböző információs anyagokat, mint DVD, nyomtatott kiadványok. A második lépcsőfok az volt, hogy ezeket különböző turisztikai rendezvényeken terjesztettük, ezzel párhuzamosan pedig mi is terveztünk workshopokat, meetingeket. Ezekre meghívtuk a turizmusban érdekelt vállalkozásokat, például szállodákat.

Sikeresnek ítéli meg ezt a projektjüket?

Úgy vélem ezek is valóban sikeresnek mondhatóak, mondhatom ezt a visszajelzések alapján. Fel tudták használni az anyagainkat és örültek neki, hogy nem saját pénzükből és erőforrásaikból kellett megvalósítaniuk.

Vannak esetleges javaslatai a jövőbeni programozási időszakra vonatkozóan, a korábbi tapasztalatok alapján?

Úgy gondolom, ha megnézzük a nyertes pályázatokat elmondható, hogy jobb koordináció célszerű lett volna. Legalább két-három olyan pályázat is volt, amely hasonló témakört célzott meg. Nem elképzelhetetlen, hogy a program során megvalósított projekteket, valaki valamilyen kicsit eltérő formában, de nagyon hasonlóan megalkott már. Ennek következtében átfedések voltak, amiket célszerűek lettek volna kiküszöbölni.

2015. november 12, Debrecen

Debreceni Egyetem Társadalom földrajzi és Területfejlesztési Tanszék

Földtudományi és Matematika épület 123

